

COMEMORAREA POGROMULUI DE LA IAȘI, DIN IUNIE 1941

UN PIOS OMAGIU ADUS VICTIMELOR FASCISMULUI, RASISMULUI ȘI ANTISEMITISMULUI

Împlinirea a 35 de ani de la odiosul pogrom fascist de la Iași a fost comemorată nu numai de obștea evreiască, ci de întreaga opinie publică din țară. Presa, radioul și televiziunea au acordat atenție evenimentului, evocând totodată împrejurărilor în care a avut loc masacrul. Astfel, în „Scinteia” din 29 iunie a.c. se arată: „Inscriindu-se în suita actelor de teroare sălbatică și a asasinatelor care au marcat întreaga perioadă a dictaturii fasciste și ocupației hitleriste, și cărora i-au căzut victime numeroși comuniști și antifasciști, renumiți oameni de știință și cultură, din rândurile poporului român și ale naționalităților conlocuitoare, tragicele evenimente de la Iași au adăugat acestor victime mii de evrei, care au fost maltratați în chip bestial și încercați în „trenurile morții”. Organizatorii și executorii acestui odios masacru au fost trupele hitleriste sprijinite de legionari și elemente fasciste din armata română.

Pogromul de la Iași a stîrnit repulsie și indignare în opinia publică românească, în rândurile maselor largi, care, chiar în condițiile de cruntă teroare de atunci, și-au manifestat reprobarea față de asemenea acte, solidaritatea cu victimele barbariei fasciste.”

Comemorarea s-a desfășurat sub auspiciile Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste și a Comitetului foștilor luptători antifasciști din Republica Socialistă România, care a organizat la Iași, la 27 iunie, în sala Teatrului Național, o mare adunare publică. Federația Comunităților Evreiești (M) din R.S. România a organizat apoi un serviciu religios și ceremonia depunerii de coroane de flori la mormintele comune ale martirilor, aflate la cimitirul din Iași, Podul Iloaiei și Tg. Frumos. La aceste manifestări au participat conducătorii FCE (M) în frunte cu Eminentă Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen, membrii comunității din Iași, precum și 500 delegați reprezentînd comunitățile din Moldova.

UN OBELISC ÎN MEMORIA MARTIRILOR

Comemorarea a început cu solemnitatea dezvelirii obeliscului și a plăcii memoriale ridicate de municipiul Iași întru cinstirea memoriei miilor de victime ale pogromului. Acest obelisc se află în piața din fața Sinagogii Mari, reclădită în forma ei actuală în anul 1670.

Au participat reprezentanți ai Consiliului Național al F.U.S., Comitetului foștilor luptători antifasciști, membri ai Consiliului județean și municipal Iași ai Frontului Unității Socialiste, ai organelor de partid și de stat, ai organizațiilor de tineret, sindicale, de femei și pionieri, ai instituțiilor de învățămînt și cultură, unităților economice locale, reprezentanți ai cultelor, numeroși oameni ai muncii din localitate.

Au luat de asemenea parte conducerea Federației Comunităților Evreiești (M) din R. S. România, comitetul de conducere al Comunității evreilor (M) din Iași, precum și delegați ai comunităților din Moldova.

Au fost depuse coroane de flori din partea Consiliului Național al F.U.S. și Comitetului foștilor luptători antifasciști din Republica Socialistă România, Consiliului județean Iași al F.U.S. și Consiliului popular județean, Consiliului municipal Iași al F.U.S. și Consiliului popular municipal, Federației Comunităților Evreiești din România și a Comunității evreiești din Iași.

ADUNAREA COMEMORATIVA DE LA TEATRUL NAȚIONAL

Începînd de la ora 10, în frumoasa sală a Teatrului Național s-a desfășurat adunarea publică comemorativă.

În prezidiul adunării au luat loc Ion Iliescu, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim secretar al Comitetului județean Iași al P.C.R., președintele Comitetului județean F.U.S.; Corneliu Mănescu, vice-președinte al Consiliului Național al F.U.S.; general-colonel Mihai Burcă, vice-președinte al Comitetului foștilor luptători antifasciști din Republica Socialistă România; dr. Moses Rosen, președintele Federației Comunităților Evreiești, rabinul șef al cultului mozaic; prof. univ. dr. Mihai Găfiteanu, rectorul Institutului Politehnic din Iași; Dumitru Leonte, membru al Comitetului Județean de partid, membru al P.C.R. cu stagiu din ilegalitate; Angela Talabă, secretară a Comitetului Municipal Iași al U.T.C.; Elena Timofie, muncitoare, secretar al Comitetului de partid la întreprinderea „Teșătura” din Iași; Paul Cărmănuș, muncitor la întreprinderea „Nicolina” Iași, Margareta Baciu, artistă emerită.

Adunarea a fost deschisă de Ion Mărcuț, membru al Consiliului de Stat, primarul Municipiului Iași.

A luat apoi cuvîntul Mihai Burcă, care a spus: Acum trei decenții și jumătate,

orașul Iași, fosta capitală glorioasă a Moldovei, oraș al spiritualității românești, al gândirii și acțiunii umaniste și democratice, în care, alături de români trăiesc și muncesc și oameni de alte naționalități, a fost zguduit de evenimente sîngeroase, în urma cărora și-au pierdut viața mulți cetățeni pașnici din rîndul populației evreiești și românești.

CUVÎNTUL EMINENȚEI SALE D. ȘEF RABIN DR. MOSES ROSEN

Perdeaua care a dezvelit azi dimineață obeliscul ridicat de municipalitatea din Iași în memoria martirilor pogromului din 1941 a deschis totodată perspectiva asupra celor petrecute acum 35 de ani. Să dăm și noi deoparte perdeaua veacurilor, în ziua aceasta în care comemorăm marea tragedie.

Să stabilim mai întîi adevărul istoric că trecutul acestei comunități se confundă cu acela al orașului însuși, care și-a sărbătorit acum cîțiva ani jumătate de mileniu de existență. Cuvintele pe care Barbu Delavrancea le pune în gura lui Ștefan cel Mare spre a caracteriza pe medicul slăvitului voevod („Știi tu, Șmil, că tu ești sabia mea?... Ca și ea, ești foarte ascuțit pe dinăuntru”) nu constituie doar o metaforă. În vechiul cimitir evreiesc din cartierul Ciurchi s-a găsit o lespede din anul 1467, adică șase ani de la înscăunarea lui Ștefan. Iar prin anul 1500, adică 4 ani înainte de moartea domnitorului, trăia la Iași medicul, rabinul și cabalistul Iacob Șlomo Aravi; era acesta un coleg al doctorului Șmil sau poate și chiar el acela care l-a inspirat pe Delavrancea? Să mai pomenim, în această succintă incursiune istorică, despre hrisovul din 1573 al lui Alexandru Mircea Vodă în care e vorba de Șaim ben Iosef, secretarul domnitorului. Iar în anul 1580 secretarul lui Petre Șchiopul este tot un evreu. Să

Obeliscul ridicat în fața Sinagogii Mari de municipalitate.

Crimele comise acum 35 de ani de trupele naziste împreună cu elementele legionare și antisemite, în condițiile regimului de dictatură militarofascistă, ale înfeudării țării Germaniei hitleriste și tirării ei în războiul antisovietic, au fost săvîrșite împotriva voinței poporului român care, în îndelungata și frămîntată lui istorie, a dovedit întotdeauna stîmă și respect pentru oamenii de alte naționalități și credințe, solidaritate în lupta pentru eliberarea socială și națională. Istoria Iașului, ca și întreaga istorie a patriei, este plină de fapte și evenimente în care oamenii muncii, indiferent de naționalitate, conviețuind pașnic, creînd laolaltă inestimabile valori materiale și spirituale, și-au adus contribuția la progresul patriei, au luptat pentru libertăți democratice, împotriva politici de asuprire socială și națională promovată de cele mai reacționare virțuri ale burgheziei și moșierimii.

În continuare, vorbitorul, după ce s-a referit la ascensiunea fascismului în Europa și la planurile de fascistare a României, a arătat că în acele momente de grea încercare, cînd poporul român era amenințat de pericolul fascist, Partidul Comunist Român în fruntea celorlalte forțe democratice și patriotice, și-a asumat sarcina imperativului major al timpului, de a dezvălui marile primejdii reprezentate de fascism, de a uni toate for-

(Continuare în pag. VI)

nu-l uităm nici pe doctorul Cohen, despre care cunoaștem că prin anul 1656 era medicul lui Vasile Lupu. Grăitor este, desigur, și faptul că Sinagoga Mare, în fața căreia se înalță obeliscul dezvelit în această dimineață, a fost reclădită în forma ei actuală în anul 1670.

Numeroase izvoare istorice atestă așezarea din vechime pe aceste meleaguri românești a evreilor, care și-au adus contribuția la propășirea țării și a locuitorilor ei. Așa, după pacea de la Kuciuk-Kainargi din 1774 au fost întemelte țirgurile Fălticeni, Moinești, (Continuare în pa. VII-a)

Vizita în Israel a Eminenței Sale d. Șef rabin și a d-nei dr. Rosen

În ziua de 29 iunie a.c. Eminentă Sa d. Șef rabin și d-na dr. Rosen au plecat în Israel, spre a lua parte la lucrările sesiunii consiliului de conducere al lui Memorial Foundation și a lui *Bet Hatefutot* (Casa Diasporei), așezămînt de cultură și istorie condus de păstorul nostru spiritual.

Pe aeroportul internațional Otopeni au venit să-i conducă d-nii: prim-rabin I. M. Marilus; Emil Sechter, secretar general al F.C.E. (M); Victor Rusu, prim-redactor al „Revistei cultului mozaic”; Iosif Felea, președintele secției administrativ-financiare; Sami Edelstein, președintele secției de asistență; Marcel Bădescu, consilier, președinte de temple și sinagogi, funcționari ai Federației și Comunității evreilor (M) din București.

A fost de față reprezentantul Departamentului Cultelor. În ziua de 9 iulie a.c. Eminentă Sa d. Șef rabin și d-na dr. Rosen au revenit la București.

Citiți în pagina V-a o relatare a activității din timpul vizitei.

La impresionanta ceremonie de la cimitirul din Iași.

„Ar fi putut fi un mare rabin“

Eugen Ionescu despre scriitorul Manes Sperber

De curind, ziarul „Le Monde” a consacrat o pagină din suplimentul său literar scriitorului Manes Sperber. Atenția cititorilor a fost, desigur, sollicitată de eseu pe care Eugen Ionescu l-a consacrat acestui scriitor. Iată un crîmpel din portretul pe care cunoscutul dramaturg îl face lui Sperber:

„Scriitor, romancier, eseist, sociolog, psiholog, filozof, Manes Sperber este desigur unul dintre oamenii cei mai erudiți pe care i-am cunoscut. Fost asistent al lui Adler, Manes Sperber este moștenitorul mai multor tehnici și tradiții de gândire riguroasă. În spatele său se află psihanaliza, marxismul, Cabala și Talmudul. Ar fi putut fi un mare rabin. Pentru mine, el este un rabin. Dacă ai vreo încercătură el îți va da întotdeauna sfaturi foarte raționale. Poate prea raționale, căci ele au mai multe sensuri. Așa încît, după ce l-ai ascultat, ești tot în incercătură, dar în altă încercătură, într-o încercătură de tip superior. În tot cazul însă ești recomfortat. Căci el face parte într-adevăr din neamul doctorilor sufletului!”

Născut acum 70 de ani într-un târziușor din Carpații Galițieni, Zablotov, localitate ce avea să fie distrusă de furia nazistă, Manes Sperber a crescut într-o familie hasidică, profund religioasă, preocupată să progreseze pe drumul cunoașterii și al credinței. În volumul „Purtătorii apei” Sperber își amintește de felul în care a fost influențat pentru todeauna de peisajul natal al Carpaților, în care realitatea și iluzia se împletesc: „Printre colinele contraforturilor Carpaților imaginația mea de copil mă făcea să presimț că adevărul odată surprins se metamorfozează, că el nu este decît un semn care ne indică un alt adevăr disimulat în spatele aceluia — colină după colină, și din nou colină — și nici una nu este vreedată ultima”. Această descriere a decorului carpatin este și o modalitate de ilustrare a profunde înțelegeri umaniste ce-l caracterizează pe Manes Sperber. Maturizat prematur de ororile și violența oarbă a primului război mondial, viitorul scriitor înțelege acum că menirea sa este să facă totul pentru ca „noi să ne fim nouă înșine destin”.

Spre sfîrșitul primului război mondial, familia Sperber părăsește Galiția și se

stabilește la Viena. Dar și aici atmosfera era dominată de sovism și de ideologii războinice, iar lipsurile materiale abundă. Totuși, aici și acum, se conturează și se dezvoltă personalitatea lui Manes Sperber. În acest climat spiritual potrivit, prin confruntare cu el,

CĂRȚI NOI DESPRE HASIDISM

La Paris a apărut, în traducere franceză, *Likutei Mamarin*, cunoscutul tratat de psihologie al rabinului Zalman Șneur din Liadi, personalitate de frunte a gândirii iudaice care, la finele secolului al XVIII-lea, a inițiat, în cadrul hasidismului, mișcarea Habad.

Scrierea sa — consacrată oamenilor obișnuți, oamenilor de toate zilele — este de o vastă erudiție talmudică și cabalistă și dovedește o profundă cunoaștere a firii omului. Nu de mult, a apărut, tot la Paris, *Scrisoare despre extaz* a lui Dov Beer de Lubavici, fiul lui Zalman Șneur. Ambele scrieri reprezintă surse de prima mînă pentru cunoașterea mișcării hasidice a școlii Lubavici și în același timp două documente spirituale bogate în semnificații.

se naște acel crez pacifist pentru care va lupta toată viața, și tot acum își descoperă și vocația de scriitor. În această perioadă citește cu o pasiune nepotolită marile opere ale literaturii universale pentru a se angaja să scrie el însuși „doar pentru acei cărora le este de ajuns esențialul.”

Deși talentul artistic îl împinge mai curind să perceapă realitatea prin prisma deformatoare a imaginării, Manes Sperber se simte totuși chemat să ia parte la acțiunea socială concretă. Un profund sentiment al dreptății, revolta spontană împotriva persecuțiilor și opresiunilor, îl fac să participe activ la numeroase eforturi de îmbunătățire a condiției umane, să se arunce generos în viltoria luptelor sociale și politice care au urmat primului război mondial. Chiar și atunci cînd efortul său se dovedește inutil, omul are datoria să încerce să corecteze injustiția. Lui Manes Sperber îi place să povestească următoarea pildă:

„Ați auzit desigur, vorbindu-se, de cursele de ogari. Intotdeauna iepurele urmărit este mai rapid și reușește să se ascundă în spatele unui zid de care ogarii își strivesc botul. Dar, dacă ogarul ar reuși în fine, să prindă iepurele, ce-ar afla? Că toată viața lui a alergat după o bucată de fier care produce scînteie electrică de cum o atingi. Totuși, dacă aș fi cîine aș face totul ca să prind iepurele, chiar dacă aș ști ceea ce este el de fapt!”

Umanist prin vocație și prin cultură, „medic al sufletului”, Manes Sperber s-a remarcat prin uriașa lui încredere în oameni, prin optimismul și forța speranțelor sale, toate acestea unite cu un rar simț al umorului. Pentru a ne învinge spaimile, dezamăgirea, neputința și disperarea remedii este fapta, gestul, efortul personal: „Fă ceva, oricît de puțin, chiar dacă nu e decît o picătură în plus în ocean.”

Această încredere în forța creatoare a faptei, a acțiunii concrete se echilibrează, în chip fericit, la Manes Sperber cu prețuirea acordată meditației, reflecției intelectuale. În romanele sale „Și crîngul deveni cenușă”, „Mai adine decît abisul”, „Golful pierdut”, „Decît o lacrimă în ocean” (prefațat de Malraux), ca și în volumul de eseuri „Călcîiul lui Achile”, acțiunea și meditația sînt unite și depășite într-un sentiment al bucuriei pure de a trăi, slăvind miracolul existenței.

MIRELA ȘAIM

O pungă cu bile

Sublima naivitate a copilăriei dă adevsea o replică uluitoare deformărilor și absurdităților vieții, generind întâmplări care reabilitează ființa umană.

Iată o asemenea întâmplare, absolut autentică. Eroii ei sînt doi copii, doi colegi de școală dintr-un cartier mîrginaș al Parisului, după ocuparea acestuia, în 1940, de către trupele naziste; unul, evreu, se numește Joseph Joffo și este fiul unui frizer, a cărui familie se stabilise în Franța cu multe decenii în urmă; poartă la piept o stea galbenă, care — așa hotărîseră cotropitorii — trebuia să-l compromită în fața tovarășilor săi de clasă și de joacă, să-l izoleze de ei; celălalt băiețel, neevreu, habar n-are, însă, că se află în fața unui stigmat; pentru el, dimpotrivă acest simbol n-are nimic infamant, îi place nespus, îi apare ca o podoabă. Privește, de aceea, cu jînd la ea, îl invidiază pe Joseph pentru privilegiul de a o avea; în mîntea lui se naște pe loc gîndul de a-i propune un troc: el are în buzunar o pungă cu bile și e gata s-o cedeze pentru steaua galbenă prinsă pe cămășuța prietenului său. Și schimbul se face; copilul neevreu își agață la piept trofeul obținut, fără a ști că repetă gestul unor persoane de înalță noblețe care au sfidat astfel rasismul asasin, identificîndu-se cu victimele lui.

Întîmplarea ne este relatată într-o carte de răsnet, apărută în Franța, cu titlul „Un sac de billes” (O pungă cu bile), semnată chiar de către Joseph Joffo (după carte a fost turnat un film, care se bucură de asemenea de un mare succes de public). Copilul de odinioară nu a devenit scriitor de profesie, el a moștenit profesia tatălui său, pe care o exercită și astăzi, dar, înzestrat cu darul povestirii orale, a cedat pînă la urmă tentației de a-și așterne pe hîrtie amintirile din copilărie. Stilul său, de o spontaneitate și cursivitate cuceritoare, i-a determinat recenzenții literari să-l compare cu Henri Charrière, autorul lui „Papillon”. Comparația s-a extins și asupra tirajului: prin cele 800.000 de exemplare tipărite în Franța, „Un sac de billes” a devenit, după cum s-a spus, „Cea mai mare reușită editorială după „Papillon”. Interesul impre-

Joseph Joffo (în dreapta), împreună cu fratele său Maurice și cei doi copii care interpretează rolurile principale în filmul „O pungă cu bile”.

sionantului număr de cititori trădează contopirea lor afectivă, solidaritatea lor umană cu destinul micilor eroi ai cărții, obligați la o maturizare precoce, la eforturi incredibile pentru a supraviețui.

Sapte copii se aflau în familia Joffo. Ce-i aștepta pe ei și pe ceilalți copii evrei în condițiile invaziei fasciste? Ne-a amintit-o președintele Franței, Valéry Giscard d'Estaing, anul trecut, cînd a vizitat vestigiile Auschwitz-ului: „În dimineața de 16 iulie 1942, am fost treziți de zgomotul neobișnuit al autobuzelor care străbăteau înaintea de răsăritul soarelui strălucit Parisului. Se puteau vedea siluete sumbre, în haine lungi și cu mici valize. Cîteva ore mai tîrziu am aflat că e vorba de evrei, care fuseseră arestați în zori și erau strînși la Velodromul de iarnă. Observasem că printre ei se găseau copii de vîrstă noastră, înghesuși și nemișcați, cu

privirile strivite de ferestrele autobuzelor, în timpul traversării acestui oraș înghețat, la ora somnului dulce. Mă gîndesc la ochii lor negri și încercînați, care au devenit mii de stele în noapte”.

În 1940, tatăl Joffo avea previziunea clară a acestor scene sîfșietoare. Dar el nu era omul care să accepte, ca pe o fatalitate de neocolit, perspectiva înhățării și strivirii copiilor săi de către nazisti. Și tatăl optînd pentru o șansă nu pentru o certitudine, ci pentru o șansă, pîndiți și ea de grave pericole; aceea că, în zona neocupată a Franței, copiii săi și strivirii copiilor săi de către nazisti. Și tatăl optînd pentru o șansă nu pentru o certitudine, ci pentru o șansă, pîndiți și ea de grave pericole; aceea că, în zona neocupată a Franței, copiii săi ar putea rămîne în viață. În virtutea acestei aspre dar legitime judecăți a părintelui lor, cei șapte copii au plecat spre sud, nu toți deodată, ci rîzleți, cite unul sau cite doi, pentru a se sustrage mai lesne căldului. Joseph a pornit împreună cu fratele său mai mic, Maurice. „Un sac de billes” urmărește lungă lor peregrinare, un adevărat sir de miracole, la capătul cărora îi aștepta salvarea visată de curajosul frizer din cartierul muncitoresc Clignancourt.

Totul pare astăzi un basm, în care candoarea și inteligența înfruntă și învinge spaima, cruzimea. O pedagogie subtilă se exercită asupra micilor cititori, și nu numai asupra lor, umplîndu-i de oroare față de cancerul antisemitismului.

Multe au fost spuse și multe rămîn de spus prin asemenea evocări! De aceea, ni se pare demnă de semnalat aici o informație de presă potrivit căreia Simon Wiesenthal, căruia i se datorează depistarea și judecarea a numeroși criminali de război, va scrie pentru copii un ciclu de cărți despre activitatea sa; prima temă: descoperirea, în anii de după război, a ofiterului de Gestapo care a arestat-o în 1944 pe Anna Frank, împreună cu familia ei. Wiesenthal a spus de mult că el nu este călduzit de setea răzbinării, că ceea ce dorește este mai ales cunoașterea adevărului, pentru ca infernul genocidului — în care au fost înghițiți și un milion de copii — să rămînă o pagină de istorie definitiv închisă.

Este ceea ce ne spune și cartea lui Joffo despre aventura neverosimilă — și totuși reală — a unor copii evrei, care, hătîuși pe drumurile Franței răscolite de urgia războiului, purtau cu ei, ca pe o busolă fermecată, un pumn de bile...

A. LEIENER

1 200 MEDICAMENTE ROMÂNĂȘTI

Industria românească de medicamente anunță o serie de premiere, medicamente omologate și intrate în producție. Se realizează în prezent 1 200 sortimente de medicamente și 130 substanțe active. Cele mai multe din aceste medicamente se fabrică în urma cercetărilor științei autohtone, iar dintre acestea, multe au intrat în circuitul internațional. Dintre medicamentele de prestigiu cunoscute astăzi în diferite țări ale lumii sînt amintite doar de „Gerovital H3”, „Aslavital”, „Folcisteina U”, „ETO”, „Boicil”, „Gastrobran”, „Pelox” și multe altele înscrise sub denumirea de „medicamente originale românești” în farmacologia internațională.

REALIZARI DE PRESTIGIU

Aplicarea unor măsuri tehnico-organizatorice eficiente a permis realizarea ritmică a planului și obținerea, peste prevederi, a unor importante cantități de produse. Astfel, de la începutul anului, oamenii muncii din acest sector de bază al economiei au livrat suplimentar aproape 125 000 tone fontă și circa 50 000 tone oțel. Totodată, în aceeași perioadă, au fost realizate peste plan 25 000 tone laminate, 11 400 tone alumina, și alte produse. Cu cele mai mari producții suplimentare se mîndresc siderurgii gălățeni care au elaborat, în plus, față de sarcinile la zi, aproape 100 000 tone de fontă și oțel.

MUZEUL „ȘTEFAN CEL MARE”

La Putna, într-un lăcaș ce dispune de condiții optime de prezentare, a fost redeschis muzeul „Ștefan cel Mare”. Muzeul reunește, alături de vechi și prețioase obiecte de artă și documente originale, edificatoare mărturie arheologice și alte piese de mare interes privind personalitatea de renume europeană a marelui voievod, lupta poporului pentru neatîrnare și apărarea ființei naționale.

NOI CONSTRUCȚII LA POIANA-BRAȘOV

În stațiunea montană Poiana-Brașov se execută ultimele lucrări la complexul hotelier „Alpin”, cu o capacitate de circa 300 de locuri. Anul acesta se va termina tot la Poiana-Brașov, construcția hotelurilor „Vulturul”, „Ciucas” și „Pensiune”, precum și a unui restaurant cu specific vinătoresc. În actualul sezon estival, turiștilor le vor sta la dispoziție alte două construcții hoteliere în orașul Brașov.

DESCOPERIRE ARHEOLOGICĂ

În timpul prașilei, pe cîmpurile comunei Mogoșești-Siret din județul Iași a fost descoperit un bogat tezaur de monede imperiale romane de argint, datînd din secolele I—II ale erei actuale. Cele 801 monede care formează tezaurul fuseseră depozitate într-un coif de bronz tot de proveniență romană.

Ce așteaptă un evreu de la comunitatea sa?

Tema principală a viitorului Forum al Iudaismului european, care va avea loc în primăvara anului 1978 la Londra, se intitulează „Ce așteaptă un evreu de la comunitatea sa?” Este un subiect cu multiple implicații, ce va permite abordarea problemelor care interesează colectivitățile evreiești. Având în vedere experiența acumulată în cursul forumului precedent (desfășurat anul trecut la Stockholm) se speră că și acest forum va prilejui un rodnic schimb de experiență între conducătorii comunităților evreiești europene în legătură cu soluționarea problemelor de cult, cultură, asistență socială. Comitetul de pregătire a forumului este prezidat de d. René

Weil, membru în comitetul director al Federației Comunităților Evreiești din Elveția.

În legătură cu acest forum, d. Fritz Hollander, președintele Consiliului european al serviciilor comunitare evreiești, a adresat Eminenței Sale d. Șef rabin dr. Moses Rosen, președintele Federației Comunităților Evreiești (M) din Republica Socialistă România rugămintea de a sprijini comitetul de pregătire a forumului și să exprime speranța ca atât comitetul în chestiune, cât și forumul în Eminenței Sale, ajutându-le să se orienteze spre problemele esențiale ale vieții comunităților evreiești din Europa.

GLOSAR IUDAIC

LAG BAOMER

A 33-a zi din numărătoarea Omer-ului. Potrivit tradiției în ziua de Lag Baomer (18 Iar) a încetat epidemia ce bintuise printre învățăceii lui rabi Akiva. Această zi este și cea a morții lui rabi Șimon ben Iohai. De aceea, de Lag Baomer zeci de mii de credincioși se adună la mormintul său de la Meron, prăznuind amintirea lui rabi Șimon bar Iohai.

„LEHAVDEL“

(Literal: A nu se confunda“)

Expresie populară folosită spre a pune în evidență deosebirea dintre sacru și laic.

LEVI

Coboritor din tribul lui Levi. Moșe Rabenu a consacrat fiii lui Levi să slujească în sanctuar ca ajutoare ale kohanimilor. Ei au slujit ca ajutoare și cântăreți în templu.

Leviții sînt urmăritori în rang kohanimilor.

În zilele noastre levitul toamnă apă peste miinile kohenului înainte ca acesta să urce la amvon spre a binecuvînta obștea și aceasta întru amintirea slujirii levitelor în templu.

Levitul e chemat la Tora imediat după kohan.

„LHAIM“

Literal: Spre viață

Urare ce-și fac între ei evreii, la un pahar de vin, la petrecere.

LAMDAN

(Literal: Erudit)

Titlu ce se conferă unui învățat ce se ocupă cu sîrg de studiul Torei.

Citiți în pagina 12-a textul în limba ebraică.

SIMHA RAZ

Muzeul evreiesc din Londra

„Jewish Museum“ din Londra a fost înființat în anul 1932 de către Sir Robert Waley, Cecil Roth și Wilfried S. Samuel. La început n-a fost decît o anexă a bibliotecii lui „Jews College“, mai tîrziu a devenit însă o instituție autonomă, mutîndu-se într-o clădire proprie — Woburn House — în Tavistock Square, centru al vieții evreiești britanice. În vecinătate se află cancelaria șefului rabin și sediile mai multor organizații evreiești.

S-ar putea spune că „Jewish Museum“ a avut un strămoș. La 1877 se organizează la Albert Hall o expoziție privind istoria evreimii britanice. Deși succesul ei a dus la crearea lui „Jews Historical Society“, expoziția n-a putut fi transformată în instituție permanentă, cum se proiectase. De altfel, însuși „Jewish Museum“ avuse inițial un caracter limitat: se preconiza doar stringerea datelor și mărturiilor privind viața evreimii britanice din epoca victoriană. Treptat, însă, sfera preocupărilor s-a lărgit, ajungîndu-se la o bogată colecție — peste 2000 de piese — printre care se găsesc în special obiecte de cult, dar și de podoabă și tipărituri. Toate reprezintă crîmpeie de istorie a evreilor. Cel mai vechi exponat îl constituie un vas de lut pe care specialiștii l-au apreciat ca datînd de prin anul 2000 înaintea erei moderne, adică avînd o vechime de patru milenii, cam de prin epoca patriarhului Avraam, cum îl recomandă curatorii muzeului.

Colecția obiectelor de cult face, în special, renumele muzeului. Se află acolo exemplare rare de candelabre, menorot din diferite epoci, pocale pentru kiduş, vase de Pesah; apoi meghilot, hagade, ketubot; țesături care împodobeau sinagogile, precum și multe alte obiecte care serveau atît în viața de zi cu zi la îndeplinirea prescripțiilor religioase, cît și folosite pentru oficierea serviciilor divine și înfrumusețarea lăcașurilor de rugăciune. Originea lor este extrem de di-

versă; unele au servit comunităților marane, altele stau mărturie a istoriei evreimii din Germania. Cum se întimplă adesea, există exponate care au propria lor istorie. Dintre cele mai emoționante este cea a unui chivot sfințit (Aron Hakodes) din Veneția secolului al XVII-lea. Un antîcar londonez l-a descoperit în comitatul Kent, la o familie care îl folosea drept dulap pentru haine; l-a răscumpărat și l-a predat lui „Jewish Museum.“ Sol Cohen, fost curator al muzeului, nota în catalogul pe care l-a întocmit: „Peregrinările acestui frumos dulap, de la strălucirea sinagogală la prăbușirea în anonim și apoi la redobîndirea locului prestigios din muzeu este simbolică și parcă amintește de zbruciumata istorie a peregrinărilor evreilor“.

Jewish Museum“ reprezintă o atracție nu numai pentru localnici cît și pentru turiștii străini, evrei și neevrei. Se organizează adesea vizite în grup. Interesul pentru obiectele expuse aici l-a îndemnat pe Richard Barnett să întocmească un detaliat „Catalogue of the Jewish Museum“ (apărut în editura londoneză Harvey Miller) dînd astfel posibilitate celor care nu pot lua cunoștință direct de comorile aflate în Woburn House să le cunoască și să le admire.

Apare
LUAH
Calendarul mozaic
pe anul 5737
(1976 — 1977)

Casele de odihnă F.C.E. (M)

Pensionarii căminelor de bătrîni au deschis sezonul 1976...

Și în acest an casele de odihnă ale Federației Comunităților Evreiești (M) din România și-au deschis larg porțile spre a primi oaspeți în sezonul de vară. La Eforie-Nord, la Cristian și la Borsec deservienții de cult, președinți de temple și sinagogi, funcționarii Federației și ai comunităților, ca și coreligionarii păstrători ai credinței și tradiției noastre au posibilitate a-și petrece concediul în condiții optime și într-o atmosferă ce le este apropiată.

Sezonul 1976 a fost deschis de casa de odihnă de la Cristian-Brașov. A fost o premieră semnificativă pentru spiritul în care se desfășoară viața noastră comunitară. La îndemnul Eminenței Sale d. Șef rabin dr. Moses Rosen, primele două serii au fost alcătuite din pensionarii căminelor de bătrîni ai Fe-

derației și din persoane vîrstnice, asistate. Timp de 2 săptămîni, ei s-au bucurat de ozonul munților, de privescerea pădurilor de brazi.

Prin viu grai și prin scris, acești coreligionari și-au exprimat recunoștința pentru grija ce li s-a arătat. Posibilitățile mele materiale nu mi-ar fi îngăduit bucuria acestei odihne, scrie d-na Ibi Loebel din București, Calea Rahovei nr. 5 ap.6, adăugînd: „Organizarea perfectă, începînd cu plecarea și drumul făcut în condiții confortabile, au făcut să uit că sînt singură pe lume și să simt căldura și duioșia unei familii“.

Pe toată durata verii, la casele de odihnă F.C.E. funcționează cite o sinagogă unde se oficiază zilnic, Șabatul e prăznuit după datină.

Cinci secole de tipar ebraic

„Noi am apărut întotdeauna cartea și cartea ne-a apărut întotdeauna pe noi“ — spunea un gânditor evreu. Se știe doar că ne numim an hasefer (poporul cărții), ceea ce înseamnă în primul rînd poporul Cărții eterne, al Bibliei. Pentru noi, Biblia — Tora noastră — este, de milenii, centrul întregii vieți spirituale. Niciodată, în lungile noastre pribegii nu ne-am despărțit de Tora.

Încă din antichitate, evreii posedau biblioteci cu lucrări importante scrise cu mîna de către scribi. În evul-mediu, principalul centru în care se copiau manuscrise ebraice, bogat împodobite cu desene în culori, era Spania.

După invenția tiparului în 1436, evreii au devenit pionieri ai noii tehnici. Mulți comercianți importau hîrtie din China, prin Persia, pentru necesitățile tiparului, hîrtia fiind mai ieftină decît pergamentul.

Scurt timp după apariția tiparului — mai precis, în anul 1444 — s-a înființat, în Franța, prima tipografie cu caractere ebraice. Prima carte ebraică a fost tipărită însă în Italia, în orașul Reggio di Calabria, în anul 1475. Era o ediție a comentariilor lui Rași asupra Torei.

Din Italia, arta tiparului s-a răspîndit la evreii din Spania și Portugalia. Dar curînd, în 1492, Inchiziția i-a gonit pe evreii din Spania. Aceștia au dus cu ei arta tiparului în Turcia, unde au editat mai multe cărți.

În timpul secolului XVI, tiparul ebraic a trecut Alpii spre Praga, Augsburg și Lublin, iar în secolul următor la Amsterdam, care a devenit un centru important al tiparului.

În Italia, existau tipografii evreiești la Mantua, Roma, Ferrara și Bologna. Familia de tipografi evrei Soncino poseda tipografia în șase centre: Mantua, Casale-Maggiore, Brescia, Napoli, Barca și Soncino. În 1491 Soncino a tipărit Meșal ha-kaadmoni care cuprindea o culegere de

fabule. Aceasta a fost prima carte tipărită cu ilustrații, frontispicii și vignete.

În anul 1520 apare la Veneția prima ediție completă a Talmudului Babilonian, scoasă de Daniel Bomberg, un olandez creștin din Anvers. Datorită lui Bomberg, Veneția a devenit principalul centru al tiparului ebraic. Exemplul său a fost urmat și de alți editori creștini, care au început a tipări cărți ebraice, în ciuda faptului că, în 1554, Talmudul a fost ars în public.

În Spania, tipărirea cărților ebraice a început în 1482 la Guadalajara. În Portugalia, în 1487, Samuel Porteira tipărește Biblia în limba ebraică. Aceasta a fost, în același timp, prima carte tipărită în Portugalia. Cu totul, în Spania și Portugalia s-au tipărit 17 cărți ebraice pînă cînd Inchiziția a pus capăt și acestei activități. Dintre aceste cărți, amintim prima ediție ilustrată a Hagadei, care a apărut chiar în anul expulzării evreilor din Spania.

Prima tipografie evreiască din Praga a fost înființată de Gherson ben Solomon Cohen, capul unei familii de tipografi. El a editat vestita Hagada de la Praga, în 1526. În 1540 apare la Augsburg Șulhan Aruh, cunoscutul cod religios al iudaismului, redactat de rabi Iosef Caro.

Acum se înființează tipografiile și la Constantinopol, Salonic, Basel, Zürich, Cracovia. Dar cel mai important centru editorial poate fi considerat Amsterdamul, unde Manasse ben Israel tipărește peste 60 de cărți, unele scrise chiar de el. Fiii săi, Haim și Samuel, i-au continuat opera.

Către mijlocul secolului XVIII, numărul tipăriturilor ebraice a crescut, răsbindu-se în multe alte țări. Totodată, s-a ameliorat calitatea tiparului. În secolul XIX, cărțile tipărite în ebraică, în idîș sau în alte limbi s-au răspîndit pe scară internațională.

Un îndrumar al vieții religioase de zi cu zi.

Din sumar:

— Anul ebraic: lunile și semnificația lor religioasă și
— Datini și prescripții religioase pentru toate sărbătorile și
— Anul 5736 în viața obștei evreiești din România — privire retrospectivă.

Aforisme talmudice; explicarea unor instituții religioase (pericopa, haftara, zile de post etc.).

Prețul unui exemplar: 3 lei.

A 81-A LOVITURĂ

Intr-una din zilele blestemate ale anului 1943, un finăr definit al unui lagăr nazist a fost trântit la pământ de către un zbir cu cap de mort pe chip și cu o vînd de bou i-a aplicat 80 de lovituri. În mod cu totul surprinzător, victima nu a succumbat sub lovituri, ba încet-încet grămada de carne însingurată din fîrînă a început să miște. Mult mai tîrziu, referind acest episod, Michael constata că oamenilor li se pare neverosimil, exagerat iar acesta lucru el considera a fi cea de-a 81-a lovitură. De aici titlul filmului israelian despre ororile naziste.

Firește, Michael nu a făcut decît să relateze adevărul, adevărul pe care el l-a trăit. Neverosimil e cel mult faptul că nici cazul său nu reprezintă limita posibilă suferințe. În această Knochenmühle, moară de oase, cum numeau înșiși nazistii lagărele pe care le comandau, nu exista limită a suferinței. La procesul Mauthausen, un martor, Wagschol, a relatat că fiind surprins că adormise pe șanțier, după 24 de ore de muncă neîntreruptă, a fost pedepsit cu 125 de lovituri cu vîna de bou. Și nu există nici o dovadă că acesta ar fi un caz-limită. Sigur e doar că nu era un caz izolat. Oricit ar părea de bizar, însuși unul din acuzați, Wilhelm Müller, a invocat frecvența acestor execuții ca un argument... în apărarea sa. La întrebarea procurorului: „Este adevărat, Müller, că i-ai bătut pe unii deștuși pînă ce au murit?” acesta a răspuns: „Nu, nu este adevărat... Există martori ai acuzării care au declarat că au primit 125 de lovituri și trăiesc și astăzi. Goess a declarat că a primit 25 de lovituri cu vîna de bou de 60 sau 70 de ori și trăiește. Martorul Feuermann, băiat de 16 ani, a spus că a primit 35 de lovituri și trăiește și acum...”

Nu, nu știm și probabil nu vom ști niciodată care au fost cazurile-limită în lagărele naziste. Ceea ce știm, știm din relatări ale martorilor care au supraviețuit. Ceilalți, imensa majoritate, nu au mai apucat să depună mărturie și deci nu vom ști niciodată cîte au pătimit.

Din documentele pe care birocrații morții nu au mai apucat a le distruge, știm că durata medie a vieții în lagăre era prevăzută, potrivit tabelor întocmite de serviciile centrale naziste, la 9 luni. În realitate, ea a fost mai mică — 5—6 luni — sau întocmit statistici precise în acest sens. Knochenmühle, măcina repede și aproape nu lăsa urme. „Ieșirea din lagăr se face prin coș”, le spuneau rîzind SS-iștii celor descinși pe această planetă a morții. Trimbele de fun și mirosul gros de carne arsă arătau că nu e o glumă sinistru, ci un adevăr sinistru.

Vîna de bou era doar una din uneltele morții. Nici pe departe singura. Spre a tortura și ucide, sclerații erau de o inventivitate nelimitată. Erau ca un geniu al răului care întoarce cursul vieții, pînind prin și elementele primare — apa, focul, aerul — în slujba morții. La același proces al lagărului Mauthausen, un alt martor, Casimir Climent-Sarrion a relatat următorul episod. Intr-o zi din luna februarie 1942, un grup de evrei bătrîni stăteau goi de mai multe ore în fața barăcii Serviciului politic. Comandantul Karl Schulz a pus să fie aduși în biroul lui doi rabini și i-a întrebat: „Vă este frig?” Soba din cameră era roșie. Schulz le-a cerut să se apropie de sobă, apoi a luat pe unul din rabini și l-a așezat pe tabla incinsă. La două zile după aceea, omul a murit la infirmerie.

Dar nu numai focul, ci și apa era folosită spre a tortura și ucide. La 16 februarie 1945, în același lagăr a sosit un transport de la Sachsenhausen. Drumul fusese îngrozitor: iarna, în vagoane descoperite, fără hrană și fără îmbrăcăminte groasă. Au fost „selecționați” cei care se aflau într-o stare fizică proastă, circa 500. Au fost obligați să se dezbrace și să se alinieze de-a lungul unui zid. Apoi au fost aduse tulumbe și au fost stropiți cu apă toată noaptea. Dimineața, cei care se mai aflau în viață au fost uciși cu rîngi de fier și bastoane. Acest episod de coșmar a fost relatat unui tribunal, sub prestare de jurămînt, de către Hans Schmehling kapo al echipei de gropări de la Mauthausen.

Toate acestea sînt greu de crezut, oamenii demni de acest nume nu pot concepe asemenea grozăvii. Și asta spre cîntec lor. Foarte greu e de crezut că în ziua în care fiul a împlinit vîrsta de 18 ani, tatăl său i-a pus în mînă un revolver, a înșirat în fața lui 40 de ființe omenești și l-a pus să-i împuște „pentru a învăța să tragă în ființe vii”. Și totuși aceasta s-a întîmplat cu adevărat. Tatăl se numea Franz Ziereis, era comandantul lagărului și există martori oculari care au relatat scena. Cu toate acestea, abia ne vine să credem, abia putem realiza că o asemenea grozăvie a putut avea loc.

Nu, nu e ușor să-ți imaginezi că undeva, pe planeta aceasta cu flori, soare, cer albastru și păsări ciripitoare, au existat oameni care au prefăcut alți oameni în ființe vii, în torțe aprinse, că preful unei vieți omenești era cotelat la 20 de fi-gări — aceasta era răsplată acordată santinelilor care doborau un definit — că au existat castele, inconjurate de parcuri și grădini înflorite, în care zilnic mii de oameni erau asasinați prin gazare. Că au existat fabrici de cadavre care au funcționat ani de zile 24 de ore din 24 — ani de zile, fără întrerupere! — avînd ca materie primă ființe vii, trupuri omenești — mame și copii, tați și bunici, aduși aici, special în acest scop, aproape de pe întreg cuprinsul Europei...

Toate acestea abia pot fi concepute de o minte omenească.

„Înțelegem, Michael, suferința celei de-a 81-a lovituri, dar am vrea ca și tu să-ți înțelegi pe cei care ai fost greu de înțeles. Lor le vine greu să înțeleagă, fie desigur își vine și mai greu să-ți reamintești, oamenilor le vine foarte greu să asculte. Și totuși datoria ta e să-ți reamintești iar a lor e să asculte și să ia aminte. Căci și aceasta e o barieră ridicată în fața trecutului. Care trebuie să rămînă trecut și nimeni și nicăieri să nu fie osîndit să-l retrăiască.

VICTOR RUSU

La Iași a avut loc recent Bar Mitzva cursantului de la Talmud Tora, Marcu Marian.

ANIVERSARE

Săptămînalul *Isra-litisches Wochenblatt*, care apare la Zürich, a împlinit 75 de ani de apariție. Fiind astăzi singura publicație periodică evreiască din Elveția, ea apare în limbile germană și franceză și se bucură de o mare influență atît în țară cît și peste hotare.

Intemeietorii acestei reviste sînt rabinul Dr. Martin Littmann (1864—1945) și rabinul Dr. David Strauss (decadat în 1921), care s-au distinși și prin activitatea lor publicistică. Astăzi, revista apare sub conducerea redactorului șef Kurt Roschewski și se străduiește să-și informeze cititorii nu numai asupra vieții comunitare din Elveția, ci din întreaga lume.

În istoria presei evreiești, *Isra-litisches Wochenblatt* constituie un caz de longevitate. Din acest punct de vedere, prestigioasa publicație elvețiană nu s-ar putea compara decît cu recordurile purtate de *Allgemeine Zeitung des Judenthums* (Leipzig și Berlin, 1837—1922) sau *Der Israelit* (Frankfurt pe Main, 1860—1938).

Miron Kanner

O suferință grea i-a pus capăt, prematur, zilelor, în plină activitate. Familia greu încercată, membrii obștei bucureștene, li vor păstra în amintire ca un om inteligent și cult, exemplu de modestie și devotament.

Născut în anul 1923 într-o familie de cunoscuți cărturari din București, Miron Kanner a fost crescut în spiritul respectului pentru carte, pentru cultură, al prețurii valorilor noastre spirituale. Toată existența sa a purtat amprenta educației pe care a primit-o. Timp de mulți ani a lucrat în colectivul Teatrului evreiesc de stat. În același timp, a lucrat cu pasiune și dăruire ca profesor la cursurile de Talmud Tora din București. De la el și prin el un mare număr de cursanți a învățat să citească și să scrie slova sfîntă ebraică. Grăitor pentru rivna cu care își îndeplinea misiunea este faptul că deși greu suferind, a continuat să vină la cursuri.

A fost înhumat în ziua de 2 iulie a.c. la cimitirul „Filantropia”.

DECESE

În perioada 27 iunie — 10 iulie a.c. în cimitirele Comunității evreilor din București au fost înhumați:

Kanner Miron (53 ani) B-dul Republicii 136; Hasan Daniel (89) Brezoianu 23; Eschenasy Israel (88) Arionosiei 34 A; Kahane Elias (69) Iosif Pucu 8; Aron Sofia (80) Calea Ducești 20; Schwartz Estera (89) Brezoianu 46; Charas Jean (71) Palas 5; Naiman Rebecca (84) dr. Marinescu 8; dr. Goldstein Isac (50) Pașcani nr. 3; Herșcu Wilhelm (65) Vulturii 40; Derera Saul Angel (75) Sălaj 255; Rosenberg Dora (65) Udricani 8; Iosif Bertha (83) Trapezului 2; Harnik Roza (79) Calea Văcărești 85; S. veanu Litman (70) Văcărești 51; Marcu Matilda (71) Enșchiță Văcăreșcu 2; Arabiu Isac (79) Dumitru Petrescu 79; Suharovic Iacob (92) B-dul Păcii 154—156; Grunea Jean (72) Republicii 86; Schenker Roza (88) Olteni 78; Wasserman Marcu (8) Miron Constantinescu 2.

Zdrobiți de durere și în veci neconsolați, aducem la cunoștință că s-a stîns din viață, după o lungă și grea suferință, mult iubită și devotata noastră mamă

ROZA HARNIC

O vor plînge și regreta toată viața copiii ei: Silvia, cantor W. Harnic și dr. Mundus cu familia din Israel, familia Goldșlegar, soră, frați, cumnate precum și întreaga familie.

O lacrimă și un gînd pios pentru sufletul ei curat, bun și mult încercat.

Cu nemărginită durere, familia anunță încetarea prematură din viață, la 13 iunie 1976, a iubitei și celei mai bune fiice, soției, mamă și soră.

HENRIETT (NUTI) GRINBERG

născută Altersohn, din Galați, în vîrstă de 49 de ani.

Amintirea ei va rămîne veșnic în inimile tuturor.

Isidor Gûnberg, tată, Sonia, soră și Mișu, cumnat, anunță cu cea mai profundă durere că la 22 iulie a.c. se împlinește un an de la moartea tragică, în plină tinerețe a celui care a fost

Avocat JEAN GRUNBERG (GRIGORIU) lășind în urma sa o familie distrușă. Rugăm ca bunul Dumnezeu să-l odhnească în pace

Cu profundă durere, familia amintește că s-a scurs un an și jumătate de la dispariția doctorului

MENDEL ROSMAN

Prietenii, cei ce l-au cunoscut și prețuit, sînt rugați să ia parte la punerea pietrei funerare în ziua de 18 iulie 1976, orele 10, la cimitirul Giurgului.

Cu aceeași durere, pe care timpul nu o va șterge. Ghizela, soție, Saly și Simonel, noră și fiu, Hery, nepot, precum și familiile inrudite, anunță că s-au scurs 5 ani (3 iulie 1971) de la moartea scumpului lor

BERCU BERCOVICI

fost expert-entabl și secretar al Comunității evreilor din Fălticeni. Îi vom păstra cu pietate amintirea.

Cu aceeași vie și adîncă durere, întreaga familie, farmacist Boris Fișman, soț; Mira și Ștefan Iures, fiică și ginere; Ing. Samuel și Fina Fișman, fiu și noră; nepoții Alexandru, Daniel și Orith, reamintesc rudelor, prietenilor și tuturor celor ce au iubit-o, că la 17 Tamuz (15 iulie a.c.) se împlinește un an de la înmormîntarea neprețuitei lor și în veci neuitate!

prof. GHENY-GOLDA FIȘMAN
intelectuală de aleasă cultură, care și-a dedicat nenumărați ani cercetării culturale, idish, folclorului și teatrului evreiesc.

Martîșor, soție, Andrei, fiu, Duni, mamă și întreaga familie anunță cu adîncă durere încetarea fulgerătoare din viață, la 25 iunie 1976, a iubitului lor

Dr. ISAC GOLDȘTEIN
șef de compartiment la Institutul de igienă și sănătate publică din București.

S-a împlinit în luna Av un an, de cînd scumpa noastră soră

CLARA MAYER

ne-a părăsit pentru totdeauna

Familia

Profesoara Paulina Hinkes din Brăila, aduce un pios omagiu memoriei părinților

CLARA și HERMAN HINKES
precum și iubitei, devotatei, generoasei surori

ANA SPIGHELMAN

De la dispariția lor succesivă a rămas fără familie, într-o cumpănită singurătate.

ACTIVITATEA ÎN ISRAEL

A EMINENȚEI SALE

D. ȘEF RABIN

Dr. MOSES ROSEN

În timpul vizitei în Israel, Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a desfășurat o laborioasă activitate.

În ziua de 1 iulie a.c. a participat la ședința consiliului de conducere al institutului de cultură iudaică Beth Hatefutot (Casa Diasporei).

În ziua de 2 iulie a avut o întrevedere cu d. Iosef Almoghi, președintele Agenției Evreiești (Sohnut). Întrevederea a decurs într-o atmosferă cordială. Eminența Sa a adresat d-lui Almoghi invitația de a vizita obștea evreiască din România. Invitația a fost acceptată cu plăcere, data vizitei urmînd a se stabili ulterior.

În aceeași zi a avut o întrevedere cordială cu d. Ioan Covaci, ambasadorul R. S. România în Israel.

În seara de 3 iulie, împreună cu d-na dr. Rosen, a luat parte la sărbătorirea centenarului teatrului idiș, Eminența Sa făcînd parte din comitetul de patronaj al sărbătoririi. Printre invitații de onoare se afla și d. ambasador Ioan Covaci. D. Itzhak Korn, președintele Organizației evreilor originari din România, a adresat un cuvînt de salut ambasadorului României socialiste. De asemenea, a salutat prezența d-nei și d-lui Șef rabin dr. Moses Rosen.

În ziua de 4 iulie a avut o întrevedere cu Șef rabinul statului Israel, Eminența Sa d. Șlomo Goren. Au fost discutate probleme religioase de interes comun.

În zilele de 6 și 7 iulie conducătorul nostru spiritual a luat parte la sesiunea conducerii organizației de cultură iudaică Memorial Foundation, fiind ales în comitetul executiv.

La 6 iulie d. Șef rabin dr. Moses Rosen a fost vizitat de d. rabin Alexander Schindler, președintele lui Presidents Conference (conferința președinților marilor organizații evreiești din S.U.A.) și Iehuda Hellman, directorul general al acestei instituții. Într-o atmosferă prietenească au fost abordate probleme ale vieții evreiești de interes comun. Eminența sa le-a adresat invitația de a vizita comunitățile noastre, spre a-și forma, prin contact personal, o imagine justă asupra activității noastre. Invitația a fost acceptată cu plăcere, data urmînd a se fixa în următoarele săptămîni.

În aceeași zi Eminența Sa a luat parte la recepția oferită de Excelența Sa d. Efraim Katzir, președintele statului Israel, cu prilejul împlinirii a 40 de ani de existență a Congresului Mondial Evreiesc.

Tot în ziua de 6 iulie d. Șef rabin a avut o întrevedere cu d. Ralph Goldman, vicepreședintele executiv al Joint-ului. Au fost abordate probleme legate de programul de asistență a coreligionarilor bătrîni, bolnavi, lipsiți de familie, chestiunea construirii căminului de bă-

trîni al F.C.E. etc. Eminența Sa a adresat mulțumiri pentru sprijinul material pe care Joint-ul îl acordă programului de asistență a F.C.E. (M) invitîndu-l pe d. Ralph Goldman să viziteze obștea noastră. Această vizită urmează a avea loc în viitorul apropiat.

În ziua de 7 iulie a avut o întrevedere cu Excelența Sa d. Ygal Allon, viceprim-ministru și ministru de externe al statului Israel. Întrevederea a decurs într-o atmosferă cordială, prietenească.

Eminența Sa d. Șef rabin a avut apoi o convorbire prietenească cu d. Zevulun Hammer, ministrul ocrotirilor sociale.

Eminența Sa a participat la ședința biroului executiv al Consiliului comunităților evreiești din Europa. În cadrul acestei organizații, d-sa deține funcția de vicepreședinte.

În zilele de 7—8 iulie d. Șef rabin a luat parte la ședința comitetului executiv al Congresului Mondial Evreiesc ce s-a ținut sub președenția d-lui dr. Nahum Goldman.

În ziua de 8 iulie Eminența Sa a avut o întrevedere cordială cu d. Itzhak Korn, președintele H.O.R. (Organizația evreilor originari din România). S-au stabilit bazele unei conclurări mai strînse între Federația Comunităților Evreiești (M) din România și această organizație.

Consiliul muncitoresc al orașului Tel Aviv a oferit o masă în onoarea d-nei și d-lui Șef rabin dr. Moses Rosen. Au luat parte personalități ale vieții publice și culturale, reprezentanți ai presei etc. D-l. Ben Meir, secretarul general al consiliului, a adresat un respectuos cuvînt ospetelui. A răspuns Eminența Sa d. Șef rabin.

DOCUMENT VALOROS

În întîmpinarea bicentenarului independenței Statelor Unite, revista „The Synagogue Light” publică un extras din scrisoarea președintelui american George Washington către Congregația evreiască din Newport, Rhode Island. Pasajele publicate atestă concepția generoasă a lui Washington cu privire la libertatea confesiunilor și la inadmisibilitatea oricărei persecuții de ordin religios.

„Fiecare pe limba sa...”

O serie întreagă de elemente din textul biblic atestă dispoziția spirituală a iudeilor antici față de faptele de limbă pe care am putea-o numi curiozitate lingvistică. Acest fapt este coroborat de un continuu efort de a surprinde, dincolo de cuvinte, simboluri, dincolo de semnificații comune, tîlcuri ascunse.

În prima carte a Pentateuhului, Bereșit, limba este menționată în legătură cu seminția și urmașii lui Noe: „Iată spița neamului fiilor lui Noe: Șem, Ham și Iafet, cărora li s-au născut fii după popot” (10.1). Aceștia sînt enumerați, după care: „Din aceștia s-au format mulțime de popoare, care s-au așezat în diferite țări, fiecare după limba sa, după neamul său și după nația sa” (10.5). Cînd frații lui Iosef s-au întîlnit cu acesta în Mișraim, nu și-au putut închipui că înaltul dregător de la curtea lui Faraon înțelegea ceea ce vorbeau ei între ei, „pentru că el grăise cu ei prin tîlmăcirii” (42.23). În timpul lui Solomon, cei care, într-un fel sau altul, minuiu limba, se numărau printre cei mai de seamă demnitari ai curții: „Și a fost regele Solomon rege peste tot Israelul. Iată acum căpeteniile pe care le avea el la curtea sa: Azaria, fiul lui Tadok, preotul, Elihoret și Ahia, fiii lui Șișa, scriitorii [adică secretarii sau scribii]; Ioașaf, fiul lui Ahilud, cronicar” (Regi III, 4. 1—3).

Pe cînd Ierusalimul era împresurat de Senaherib, împăratul Asiriei, ostașii acestuia „strigau cu glas tare în limba iudeilor către poporul din Ierusalim care era pe zid, ca să-i îngrozească și să-i sperie și să le ia cetatea” (Cronicii II, 38.18).

În dramatica relatare din cartea Ester a evenimentelor care au dat naștere sărbătorii de Purim, se consemnează faptul că administrația persană făcea cunoscute poruncile lui Ahașveros prin scrisori difuzate pe întreg cuprinsul imperiului: „Trimise regele în toate țările scrisori, scrise pentru fiecare țară, cu scrișul ei, și pentru fiecare popor în limba lui, ca fiecare bărbat să fie stăpin în casa lui. Această se aduse la cunoștința fiecăruia în limba părintească a fiecăruia” (1.22).

În cartea Ezra se pomenesc de o scrioare către Artaxerx, „scrisă cu slove arameice și în limba arameică” (4.7). Pe timpul lui Nehemia, constată că amărăciune naratorului biblic, „jumătate din copiii lor [ai iudeilor] vorbeau limba asodiană și nu știau să vorbească evreiește; nu știau decît limba unuia sau altuia din acele popoare” [e vorba de asodieni, amoniți, moabiți] (Nehemia, 13.24).

Textul biblic cuprinde, poate, cea mai veche mărturie scrisă cu privire la variațiile dialectale ale limbii. În speță, un episod din conflictul care-i opunea pe efraimiți galaaditenilor conduși de Iftah pune în lumină faptul că partizanii celor două tabere se deosebeau și prin unele particularități de pronunție: „Și au luat galaaditenii vadul Iordanului de la efraimiți și cînd vreunul din efraimiți zicea „Îngăduie-mi să trec”, atunci oamenii din Galaad îi răspundeau: „Nu cumva ești efraimit?” Acela răspundea: „Nu!” Ei însă îi ziceau: „Zi: „Șiboleț [spic];” el însă zicea: „Șiboleț”, că nu putea zice altfel... (Judecătorii, 12. 5—6).

Narațiunea biblică amplifică adesea rezonanța unor nume proprii sau comune, pe calea reconstituirii, pline de imaginație, a sensului presupus a fi cel inițial, de regulă încărcat de valori simbolice și învăluit în legendă. Iată, de pildă, motivarea atribuită numelui de „Beer Șeva”, pus în legătură cu rădăcinile ebraice beer, fîntină și șeva, jurămint: „De aceea s-a numit locul acela Beer Șeva, pentru că acolo au jurat ei amîndoi” [Avraham și Avimeleh] (Bereșit, 21.31).

Un fin spirit de observație dublat de o remarcabilă putere de abstractizare a raporiilor dintre lucrări și denumirile lor, denotă încercarea de a avansa, sub formă alegorică, o explicație a provenienței vocabularului, a diversității și bogăției lui, care-și găsește expresie în capacitatea sa de a diferenția înfinitatea noțiunilor: „Și Domnul Dumnezeu, care făcuse din pămînt toate fiarele cîmpului și toate păsările cerului, le aduse la Adam, ca să vadă cum le va numi; așa că toate ființele vii să se numească precum le va numi Adam. Și a pus Adam nume tuturor animalelor și tuturor păsărilor cerului și tuturor fiarelor sălbatice... (Bereșit, 2. 19—20).

Fără îndoială, însă, că, în materie de limbă, episodul cel mai semnificativ prin tulburătoarele-i implicații asupra destinelor umanității, istorist cu extremă concizie și tensiune dramatică, dar și cu acea inefabilă aură poetică atît de caracteristică stilului biblic, rămîne cel al înlăturii și abandonării turmului Babel. Două fraze lapidare trasează coordonatele eve-

nimentului în timp și spațiu: „În vremea aceea era în tot pămîntul o singură limbă și un singur grai la toți. Purcînd de la răsărit, oamenii au găsit în țara Senaar un șes și au descălecat acolo” (Bereșit, 11. 1—2). Cu această ajungem la miezul conflictului: în truștia lor, oamenii hotărăsc ca, înainte de a se împrăști pe fața pămîntului, „să-și facă faimă”, clădind un oraș și un turn „al cărui vîrf să ajungă la cer” (4). Intervenția lui Dumnezeu, care le-a amestecat limbile, a pus capăt deșartei întreprinderi: „...și au încetat de a mai zidi cetatea turmului” (9).

Această versiune, constituie, pînă la un punct, un răspuns la nedumeririle pricinuite de diversitatea limbilor. Fondul însă, mult mai profund și mai grav, reflectă, cu sinuozițiile inerente epocii, conștiința tragediei pe care a reprezentat-o dintotdeauna incomunicabilitatea dintre indivizi și seminții, imposibilitatea înțelegerii universale, cu tot cortegiul ei de prejudecări aduse cauzei solidarității umane. Fundalul sumbru al povestirii, configurat de perceperea barierelor lingvistice ca pedeapsă divină, este luminat, totuși, de o undă discretă de speranță în instaurarea unei ere cînd va fi îarăși cu putînță „o singură limbă și un singur grai la toți”.

Prin toate aceste elemente, viziunile vechilor iudei despre limbă își găsesc în chip firesc locul în istoria lingvistică.

I. CARNIOL

Pe malurile Loarei

„Nu există nici o familie de evrei care să nu facă parte din comunitate” — a declarat recent d-l Alain Cytron, președintele comunității din Roanne, frumosul oraș francez de pe malul Loarei.

Nu toate comunitățile pot pretinde că toți evreii din oraș sînt membri înscriși și cotizații. Dar obștea din Roanne mai prezintă și alte caracteristici care merită a fi cunoscute. În anul 1939, numeroși au fost evreii din Roanne care, de îndată ce s-a ordonat mobilizarea generală — deși mulți dintre ei nu dobindiseră încă naționalitatea franceză — s-au prezentat ca voluntari în Secția străină a armatei franceze. Cîrînd însă, ocupația nazistă avea să le răpească toate drepturile și să pună în primejdie însăși existența lor.

A urmat o perioadă de creștere numerică a comunității în urma valurilor succesive de refugiați care veneau din Nordul Franței și din Belgia și pe care obștea i-a ajutat, moral și material. Cu riscul vieții, evreii din Roanne — sprijiniți și de restul populației — îi ascundeau pe refugiații evrei, în majoritatea lor expulzați din alte orașe prin ordine prefecturale. Începînd din noiembrie 1942, toți evreii, localnici sau refugiați, au trebuit să-și ascundă identitatea. Cei descoperiți erau internați și deportați. O treime din totalul deportaților din oraș, erau evrei. Practic, toți evreii din oraș au avut legături cu mișcarea de Rezistență. Ceea ce a dat temei unuia dintre conducătorii Rezistenței franceze din Roanne care — fiind întrebăți cîți evrei au făcut parte din Rezistență — să răspundă: „Toți!”

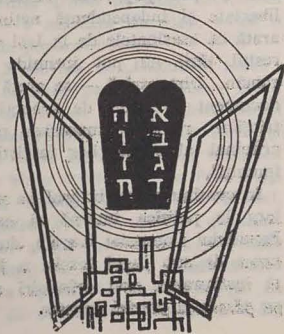
După Eliberare, comunitatea s-a reconstituit. Astăzi, cele 120 de familii dispun de un centru comunitar și de alte structuri instituționale. Din punct de vedere numeric, obștea rămîne modestă; ea a fost înființată, înaintea ultimului război mondial de evrei veniți, în majoritatea lor, din Europa Centrală. Aceștia au înființat o școală ebraică, în care se predă limba sfințită, istoria și religia evreilor, se organizează bar-mitzve, minian, ir, rugăciuni.

Scopul acestei școli — declară directorul ei, d-l Leon Teper — este nu numai de a transmite cunoștințe, ci de a forma caracterul elevului și a-l educa, acordînd în program loc preponderent studiilor iudaice. La școala ebraică nu numai elevii dar și părinții elevilor pot învăța și spuna kiduș și alte oficii. Școala tînde să cimenteze coeziunea comunitară și să facă accesibile tuturor preceptele Torei.

În ziua de 4 iulie a.c. la Templul Mare din Constanța a avut loc canunia religioasă a domnișoarei SILVIA MARGULIS, fiica domnului Natan Margulis, consilierul Comunității evreilor din Constanța, cu înmîrul IANI MEER din Fălci-cent.

Adncem felicitări tinerilor căsătorii precum și părinților, urîndu-le ani mulți cu sănătate și fericire!

Comitetul de conducere al Comunității evreilor din Constanța.

COMEMORAREA POGROMULUI DE LA IAȘI, DIN 1941

(Urmare din pag. 1-a)

tele potrivnice fascismului, pentru crearea unui front național antihitlerist capabil să apere integritatea și independența țării. În România, a arătat vorbitorul, fascismul nu a putut prelua puterea prin forțe proprii, el fiind impus la conducerea statului în conjunctura istorică din vara anului 1940 de Germania hitleristă, care a impus României, prin amenințare și șantaj, importante cesiuni teritoriale. Dictatul fascist de la Viena din 30 august 1940, prin care partea de nord a Transilvaniei era răpită și predată Ungariei hortyste, a făcut să se reverse pahaful miniei populare.

Ridicînd teroarea la rang de politică de stat, guvernarea fascistă a lichidat drepturile la libertățile democratice, a acționat cu sălbătecie împotriva tuturor forțelor social-politice patriotice, progresiste, revoluționare, în frunte cu clasa muncitoare și avangarda ei, Partidul Comunist Român. Sub presiunea și după modelul legiurilor naziștilor au fost inițiate și în România măsuri de discriminare și prigoană pe temeiuri rasiale, un loc important fiind rezervat diversunii antisemite.

Dacă în România, a continuat vorbitorul, nu s-a ajuns — cum s-a întîmplat în alte țări — la aplicarea planului barbar conceput de căpeteniile naziste de exterminare totală a evreilor, aceasta s-a datorat rezistenței naționale, repulșiei poporului român față de asemenea crime monstruoase, umanismului lui generos.

În numele Comitetului foștilor luptători antifasciști, al Comitetului organizatoric al veteranilor de război, vorbitorul a adus un vibrant omagiu tuturor forțelor înaintate ale națiunii, poporului român, în frunte cu partidul comunist, forța politică cea mai avansată a societății, care s-a situat consecvent pe pozițiile active ale apărării independenței și suveranității naționale, a integrității țării, împotriva forțelor întinate ale barbariei fasciste, pentru apărarea progresului și civilizației, pentru construirea societății socialiste și comuniste pe pămîntul României.

A luat apoi cuvîntul Eminentă Sa d. Șef rabin dr. *Moses Rosen*, președintele F.C.E. (M). Textul cuvîntării se publică în acest număr al revistei.

În cuvîntul său, *Elena Timofte* a spus: Crimele comise acum trei decenii și jumătate pe aceste locuri au fost străine de natura și spiritul umanist al poporului român. Ele au fost consecința marilor tragedii pe care o trăiau oamenii muncii din țara noastră — ocuparea țării de trupele hitleriste, instaurarea în țară a unui regim de teroare îndreptat împotriva forțelor patriotice antifasciste, ținerea României în războiul antisovietic.

Crimele, execuțiile și lagărele de concentrare nu au putut înfrînge însă masele populare, care, răspunzînd chemării comunistilor, s-au ridicat într-o amplă mișcare de rezistență împotriva trupelor naziste și a dictaturii militarofasciste.

În această eroică luptă, comuniștii nu și-au preocupat nici forțele, nici viața. Ei au fost inițiatorii, conducătorii și organizatorii mișcării de rezistență a poporului român, parte componentă a mișcării de rezistență europeană. Pentru ca faptele petrecute la Iași, în iunie 1941, ca și atele comise în diferite colțuri ale lumii să nu mai fie nicicînd reeditate, este necesară unirea tuturor forțelor progresiste ale lumii care să dea o ripostă hotărâtă forțelor obscurantiste, reacționare, imperialiste.

În centrul politicii sale, a spus în continuare vorbitoarea, P.C.R. a pus întodeauna omul, făuritorul valorilor materiale și spirituale, indiferent de naționalitate.

tate. Prin însăși esența ei, politica partidului nostru este profund umanistă, concepție expusă magistral la Conferința de la Helsinki de secretarul general al partidului, Nicolae Ceaușescu.

Avem un program însuflețitor de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. Avem, de asemenea, un conducător înțelept, care promovează o politică internă și externă științifică, profund umană. Tot ceea ce s-a realizat este rodul muncii comune a românilor, maghiarilor, germanilor, sîrbilor, evreilor și a altor naționalități care trăiesc și crează în România. Experiența țării noastre dovedește că orînduirea socialistă înlătură inechitățile, realizează frăția și egalitatea între oameni. Să facem totul ca prin munca noastră comună să îndeplinim Programul Partidului Comunist Român, programul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate pe pămîntul scump al patriei noastre — Republica Socialistă România.

A luat apoi cuvîntul d. *Ion Hiescu*, care a spus: Hotărîrea conducerii de partid de a comemora acest trist eveniment este un omagiu fierbinte adus victimelor fascismului, celor care acum trei decenii și jumătate au fost ucîși aici, în chinuri bestiale, de trupele naziste, de legionari și elemente antisemite. Dînd glas simțămîntelor poporului nostru, Partidul Comunist Român face astfel încă o dată dovada vie a fermității cu care militează și va milita pentru ca asemenea tragice evenimente să nu mai fie posibile niciodată, pentru ca pe pămîntul României Socialiste să se instauze definitiv înțelegerea și frăția între toți locuitorii, indiferent de naționalitate, pentru propășirea și bunăstarea tuturor cetățenilor țării.

Această poziție, a arătat vorbitorul, are rădăcini adînci, ea sintetizează trăsăturile cele mai omenești și aspirațiile cele mai curate ale poporului român, purtate în sufletul său de-a lungul veacurilor — de a trăi și munci liber și independent pe pămîntul strămoșesc, laolaltă cu toate naționalitățile conlocuitoare.

Vorbitorul s-a referit, apoi, pe larg la faptele și mărturiile istoriei, care atestă fără echivoc că, în întreaga sa existență, poporul nostru, el însuși asuprit de veacuri de cîmpiri străine, a trăit și muncit, s-a bucurat și s-a înrîstă, a luptat și a biruit laolaltă, în deplină și frățească înțelegere cu maghiarii, germanii, sîrbii și evreii, cu toți oamenii de alte naționalități pe care istoria i-a stabilit din moși strămoși pe pămîntul românesc. Aceleași fapte dovedesc totodată că flacăra omenească a iluminat sufletul acestui popor, chiar și în cele mai cumplite încercări prin care a trecut, făcîndu-l să respecte drepturile și demnitatea tuturor oamenilor indiferent de naționalitatea acestora.

Vorbitorul a arătat, în continuare, că singeroasele evenimente de la sfîrșitul lunii iunie 1941 au avut loc în împrejurări tragice, interne și internaționale, marcate de instaurarea dictaturii fasciste într-o serie de țări europene.

În România, cele mai reacționare cercuri ale burgheziei și moșierimii, ducînd o politică antinațională, au inițiat un șir de măsuri cu caracter antidemocratic, îndreptate împotriva forțelor progresiste și îndeosebi a Partidului Comunist Român. Totodată cercurile guvernante reacționare au încurajat acțiunile huliganice ale grupărilor extremiste, le-au tolerat și le-au acordat sprijin moral și material, Iașul devenind din acest punct de vedere arena unor aprige confruntări sociale și politice. Au fost organizate și inițiate de către grupările legionare aflate în ascensiune asasinarea multor personalități democratice sau

adversari politici, printre care și a prefectului din Iași, C. Mănciu, a primilor miniștri I. Gh. Duca și Armand Călinescu, iar după intronarea în septembrie 1940, a dictaturii militarofasciste care a dus la subjugarea României de către Germania hitleristă, au fost declanșate represiuni ale căror victime au fost comuniștii ca Tereza Oczo, Constantin David, Justin Georgescu, Petre Gheorghe, Filimon Sirbu, socialistul Emil Boszormeny, savantul de renume mondial Nicolae Iorga, profesorii universitari Petre N. Andrei și Virgil Madgearu, oameni politici burghezi cu sentimente antifasciste ca Victor Iamandi, generalul Gh. Argeșanu și mulți alții.

Lupta eroică a poporului român împotriva dictaturii fasciste și a trupelor hitleriste de ocupație a fost plătită cu grele suferințe, cu jertfe și sacrificii, cu viețile a zeci și sute de mii de oameni. În anii 1940—1944 aproape 11.000 de persoane invinuite de activitate politică antifascistă au fost arestate, judecate sau condamnate.

Vorbitorul a relevat apoi situația deosebit de grea a maselor populare din partea de nord a Transilvaniei, teritoriul românesc căzut sub ocupația hortisthitleristă, unde autoritățile și trupele de ocupație au schingiuit, maltratrat și ucis mii și mii de români. Guvernul hortist, a spus vorbitorul, a practicat pe scară largă în partea de nord a Transilvaniei politica de expulzare a populației din teritoriile anexate. Pînă la 1 septembrie 1944, aproape 218.000 de români au fost izgoniți sau nevoiți să-și abandoneze căminele și să se refugieze — pentru a scăpa de teroarea hortistă. Totodată, în cei patru ani de ocupație hortistă aproximativ treizeci de mii de români, între 17 și 65 de ani, au fost trimiși la muncă în Germania. În același timp, s-au înaprît măsurile rasiale împotriva populației evreiești culminînd cu deportările în masă.

În acest context de tragedii trăite de poporul român se înscriu și bestialitățile comise la Iași, în zilele de 28, 29 și 30 iunie 1941.

În acele grele momente de grea încercare, a arătat vorbitorul, s-a făcut simțită solidaritatea ieșenilor cu populația evreiască. Cu prețul vieții lor, cu curaj și demnitate, muncitori, intelectuali, funcționari cu simpla lor calitate de om au venit în sprijinul populației evreiești, oferindu-i ajutor.

În plin desmăț fascist, s-a văzut din ce în ce mai limpede că în poporul român existau forțe sociale și politice hotărîte să acționeze, cu prețul oricăror jertfe, împotriva ocupanților hitleristiști și a agenților lor. Pildă minunată de abnegație și de eroism au oferit comuniștii, asupra cărora se abătuse, în primul rînd, valul terorii dictaturii militarofasciste. În pofida măsurilor represive crunte, organizațiile P. C. R. au continuat să activeze și să mobilizeze masele muncitoare. La numai cîteva luni de la singeroasele evenimente de la Iași, în Platforma-program a C. C. al P.C.R. din 6 septembrie 1941, semnificativ intitulată „Lupta poporului român pentru libertate și independență națională” se arată că asasinatele de la Iași ca și din restul țării nu pot întîmida poporul român. „Dimpotrivă — se arată în acest document — actele de sabotaj ale patrioților români împotriva războiului criminal al ocupanților fasciști se vor înmulți”.

În continuare, vorbitorul s-a referit pe larg la politica internă și externă a Partidului Comunist Român, după eliberarea de sub jugul fascist a României și instaurarea noii orînduiri socialiste pe pămîntul patriei noastre.

În lupta pentru triumful celei mai drepte și mai umane orînduiri a subliniat vorbitorul, o realizare de importanță fundamentală a partidului nostru este soluționarea marxist-leninistă a problemei naționale, lichidarea pentru totdeauna a asuprii și învîrjirii, realizarea deplinei egalități în drepturi a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate. În acest cadru, vorbitorul a arătat că o premisă esențială a politicii marxist-leniniste a partidului în problema națională constă în ideea ca egalitatea în drepturi a cetățenilor patriei indiferent de naționalitate, să devină posibilă numai prin dezvoltarea multilaterală, armonioasă și echilibrată a economiei naționale, a zonelor și structurilor sale, prin crearea cadrului material, a condițiilor obiective care oferă efectiv șanse reale echitabile tuturor oamenilor muncii de a-și forma și valorifica nestînjinit personalitatea și capacitățile de creație în procesul făuririi unei societăți cu adevărat demne și libere. În acest cadru, județul și municipiul Iași au fost și sînt beneficiarii acestei politici — fapt reflectat prindinamic dezvoltării economice în ultimii zece ani — care a propulsat Iașul printre primele 7—8 județe după valoarea producției globale industriale.

În încheiere, vorbitorul a spus: Eo cincî evenimentele tragice de la Iași din zilele de 28, 29 și 30 iunie 1941, au cîm omagiu nostru profund Partidului Comunist Român, politicii sale interne și externe puse în slujba intereselor fundamentale ale poporului, ale tuturor oamenilor muncii, indiferent de naționalitate, creșterii bunăstării lor materiale și înălțării spirituale, afirmării demnității personalității umane, propășirii patriei și afirmării sale tot mai active pe arena internațională, cauzei păcii și progresului social în lume.

Cei prezenți au adresat o telegramă Comitetului Central al Partidului Comunist Român, d-lui Nicolae Ceaușescu, secretar general al P. C. R., președintelui Republicii Socialiste România, președintelui Frontului Unității Socialiste, în care se scrie:

„Participanții la adunarea publică, organizată de Consiliul Național al Frontului Unității Socialiste și de Comitetul foștilor luptători antifasciști, consacrați comemorării a trei decenii și jumătate de la comiterea monstruoasă asasinată de la Iași aduc un pios omagiu victimelor fascismului, tuturor celor căzuți pentru libertatea și independența patriei. Ridicînd teroarea la rang de politică de stat, dictatura militarofascistă a lichidat drepturile și libertățile democratice, a acționat cu sălbătecie împotriva tuturor forțelor social-politice patriotice, progresiste și revoluționare în frunte cu clasa muncitoare și avangarda sa, Partidul Comunist Român, urmînd să înapășească mișcarea de rezistență națională, să intimideze oamenii muncii, care nutreau o ură nemărginită față de fascism. Crimele și execuțiile ca și lagărele de concentrare nu au putut îngenunchia masele populare care răspunzînd chemării comunistilor, s-au ridicat într-o amplă acțiune îndreptată împotriva trupelor naziste și a dictaturii militarofasciste, pentru ieșirea României din războiul antisovietic, întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste, instaurarea în țară a unui regim democratic, în care poporul să fie liber și stăpîn pe soarta sa. Această puternică și combativă stare de spirit antifascistă a făcut imposibilă aplicarea în România a planului criminal al „soluției finale”, așa cum îl concepuseră căpeteniile naziste care preconizau exterminarea totală a evreilor și a altor comunități etnice. În acele clipe grele, comuniștii români, animați de un profund patriotism, au organizat și condus lupta poporului, care a culminat cu victoria însurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste de la 23 August 1944”.

Uriașele realizări dobândite de poporul român, sub conducerea încercată a gloriosului său partid comunist, în anii care au trecut de la eliberare, au transformat din temelii întreaga țară, România socialistă aflându-se astăzi în plin avânt pe calea dezvoltării sale multilaterale.

Marile înfăptuiri înscrise în Cartea de Aur a națiunii noastre socialiste sînt rodul hărniciei, al talentului și muncii pline de dăruire a tuturor cetățenilor patriei, indiferent de naționalitate care, însușindu-și politica înțeleaptă marxist-leninistă profund umană, concepută și promovată de partid, au militat cu consecvență și înalt patriotism pentru traducerea ei în viață. Iată de ce folosim și acest prilej pentru a ne reafirma atașamentul nețărmurat și sentimentele noastre de profundă stimă și prețuire față de Partidul Comunist Român, sub a cărui puternică și luminoasă înrăurire România a devenit una dintre puținele țări din lume în care s-a asigurat, în mod real, deplina egalitate în drepturi a tuturor cetățenilor, fără deosebire de naționalitate.

Angajați cu toate forțele creatoare în marea întrecere națională pentru înfăptuirea vastului program elaborat de cel de al XI-lea Congres — expresie elocventă a preocupărilor constante ale Partidului Comunist Român pentru dezvoltarea economică și socială a țării — oamenii muncii de pe aceste meleaguri își exprimă adevărată admirație față de politica generală promovată de partid îndreptată spre făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate, pentru triumful deplin al ideilor de înalt umanism, de afirmare nelimitată a personalității umane. Susținem intrutotul politica externă a partidului și statului nostru care, în același spirit constructiv, militază neabătut pentru statornicirea în relațiile dintre toate statele, indiferent de orînduire, a unei noi ordini politice și economice, pentru independență și suveranitate, neamsec în treburile interne, egalitate în drepturi, pentru triumful ideilor păcii și socializării în lumea întreagă.

Strîns uniți în jurul partidului, al Comitetului său Central, în frunte cu tovarășul Nicolae Ceaușescu, noi, oamenii muncii de pe aceste străvechi locuri românești, indiferent de naționalitate, asemenea întregului popor, prin munca plină de dăruire, vom contribui la înfăptuirea exemplară a politicii partidului și statului, pentru edificarea vieții noastre noi, tot mai prospere, pe pămîntul scump al României socialiste.

În încheierea adunării a fost prezentat un concert simfonic solemn.

CEREMONIA DE LA CIMITIRUL EVREIESC

La amiază, la cimitirul evreiesc din cartierul Păcurari unde se află mormintele comune a mii de victime ale pogromului, a avut loc o impresionantă *Hazkara*. Au participat conducătorii Federației, în frunte cu Eminentă Sa d. Șef rabin dr. *Moses Rosen*; aproape toți membrii obștei ieșene, precum și delegații comunităților din Moldova.

Au fost de față: d. *Ion Lungeanu*, director în Departamentul Cultelor, precum și reprezentanții ai cultelor.

Serviciul divin a fost oficiat de primcantorul *Aizic Jakovschi*, acompaniat de corul Templului coral din București. Eminentă Sa a rostit o impresionantă predică.

A urmat depunerea coroanelor la monumentul și mormintele comune ale martirilor. Într-o tăcere impresionantă, au depus coroane și au stat câteva minute în mută reculegere delegații comunităților din orașele: București, Iași, Galați, Focșani, Bacău, Roman, Botoșani, Drobeta, Suceava, Rădăuți, din partea cursanților de Talmud Tora din Iași și București, precum și din partea Joint-ului, care în colaborare cu F.C.E. (M) acordă asistență văduvelor și bătrînilor

și celor lipsiți de puteri. Momentul culminant al ceremoniei l-a constituit depunerea coroanei de către conducerea F.C.E., în frunte cu d. Șef rabin dr. *Moses Rosen*. Apoi, la mormintele martirilor, Eminentă Sa a rostit *Kadiș*, rugăciunea pentru cei morți, fiecare cuvînt fiind rostit într-un glas de către toți bărbații de față.

Solemnitatea s-a încheiat în porțiunea cimitirului unde se află mormintele — câteva sute — soldaților și ofițerilor evrei ieșeni ce au căzut pe fronturile primului război mondial. Și aici Eminentă Sa și întreaga asistență au rostit *Kadiș*.

După amiază, Eminentă Sa d. Șef rabin, ceilalți conducători ai Federației, delegații comunităților din Iași și din celelalte orașe ale Moldovei s-au deplasat la Podul Iloaiei, unde, în cimitirul evreiesc, se află mormintul comun cu peste 1200 victime din trenul morții. Un serviciu divin a fost oficiat în fața monumentului ridicat de Federația Comunităților Evreiești. O ceremonie asemănătoare a avut loc apoi la Tg. Frumos, unde se află o groapă comună cu 651 victime din trenul morții. La ambele monumente au fost despuse coroane de flori.

IMAGINI DIN TIMPUL COMEMORARII: 1. Adunarea publică de la Teatrul Național. — Ceremonia depunerii coroanelor: 2. La monumentul de la Tg. Frumos; 3. La mormintele comune de la Iași. 4. *Kadiș* pentru eroii primului război mondial (cimitirul evreiesc din Iași).

CUVÎNTUL EMINENȚEI SALE D. ȘEF RABIN

(Urmare din pag. I-a)

Adjud, Mihăileni și altele, în care tirgoșii români, evrei și de alte naționalități au trăit laolaltă și au muncit în bună înțelegere.

Ospitalitatea proverbială a poporului român a dat posibilitate generațiilor ce s-au perindat în decursul acestei jumătăți de mileniu de a trăi în armonioase raporturi unii cu alții. În această ambianță prielnică, evreii au putut să-și dea contribuția la ridicarea tirgurilor și orașelor în care viețuiau și totodată să-și dezvolte propria lor cultură. Chiar în acest an se sărbătorește centenarul primului teatru în limba idîș din lume. După cum se știe el a fost întemeiat aici, la Iași, în grădina „Pomul Verde”, de către Avram Goldfaden. Să pomenim nume de cărturari, scriitori, luptători pentru binele poporului care s-au născut sau au trăit la Iași? Despre cine să vorbim mai întîi? Despre filologul H. Tiktin, despre dr. Karpel Lippe, Ștefan Stîncă, despre dr. Ghelert și Max Wexler?

În cimitirul evreiesc din cartierul Păcurari se înșiră sute de pietre funerare sub care odihnesc ofițeri și soldați evrei căzuți la datorie pe fronturile primului război mondial. În alte cimitire evreiești din Moldova se află morminte ale unor eroi de la 1877 și 1913.

Aceste fapte istorice de netăgăduit au încercat să le facă uitate adepții blestematei teorii rasiste-antisemite, adusă în țară pe virful baionetelor hitleriste. Urmașii celor stabiliți pe aceste meleaguri românești cu 5—600 de ani în urmă, care prin munca și priceperea lor au contribuit la propășirea acestor locuri, care s-au înfrățit la bine și la greu cu poporul acestei țări, au fost declarați „venetici” de către adepții unei „ideologii” străine de spiritul și sufletul poporului român. În numele aceleiași „ideologii” rasiste, în zilele și nopțile cumplite din 29 iunie—2 iulie 1941 au fost vînați ca fiarele pe străzile Iașului, scoși din casele lor — bărbați, femei, copii și bătrîni — torturați și uciși fără milă. Iar acei care au scăpat masacrelor, au fost îngrămădiți în trenurile morții, fără hrană, fără apă, înghesuți pînă la sufocare, adăugînd alte mii de victime nevinovate nesfîrșitului lanț de victime ale fascismului.

Pogromul de la Iași este doar un capitol din marea cronică a martirajului poporului evreu, care a plătit un greu, un îngrozitor tribut de sînge molohului fascist — 6 milioane de vieți, adică o treime din poporul nostru.

Acum 35 de ani, în „Duminica aceea”, mii de cetățeni pașnici a căror unică „vină” era că sînt evrei au fost smulși din căminele lor, duși la Chestură și acolo, în văzul celor ce aveau misiunea să apere viața cetățenilor, au fost loviți cu răngi, schingiuiți în mod bestial, mulți dintre ei secerăți de gloanțele pistoalelor și ale mitralierelor. În acele zile și nopți de coșmar, o înfiorătoare noaptea a apărut — trenul morții. În vagoane de vite prevăzute pentru 4 cai

au fost înghesuți pînă la 120 de oameni, fără hrană, fără apă, fără aer.

Chiți au fost? Chiți au murit atunci, în chinuri groaznice, sufocați, asfixiați, înnebuniți de sete sfîșindu-și pielea de căldură? Cine poate spune cu precizie chiți au fost zvirlîți în gropile comune de la Iași, chiți în mormintele comune presărate pe tot traseul celor două trenuri ale morții — la Podul Iloaiei și Tg. Frumos, la Mircești și la Roman, la Săbăoni și la Inotești, la Mărășești și pe restul parcursului, pînă la Călărași? În ultimul număr al „Revistei culturii mozaic” au fost publicate 101 chipuri dintre mîile — cite mil? — despre care nici măcar o fotografie nu ne-a rămas. Sînt chipuri de rabini și de ostași, de distinși intelectuali uciși la apogeul carierii lor și de copii a căror privire nedumerită e cel mai teribil act de acuzare la adresa criminalilor rasiști.

„Pe noi evreii — spunea inspirat poetul evreu din Polonia Iulian Tuwin — ne unește nu atît singele care curge în vinele noastre, cît mai ales singele care a curs din vinele noastre”. Într-adevăr, deși aproape toate popoarele Europei au avut mult de suferit de pe urma blestemelor „teorii” și practicei fascismului rasist, noi evreii am fost primele sale victime și ținta principală, pierzînd o treime din trupul poporului evreu. E bine să ne amintim și să amintim acest lucru mai cu seamă acum, cînd iar se vorbește de rasism și cînd unii încearcă din nou să semene confuzie între victime și călăi.

Evocînd suferințele cumplite ce ne-au fost pricinuite atunci, noi ne amintim cu grațitudine și recunoștință și de actele de profundă umanitate ce le-au dovedit numeroși oameni, oameni simpli, a căror comportare le-a conferit cea mai autentică noblete — omenia. Printre aceștia se numără Grigore Profir, pe atunci director al morii „Dacia”, care a adăpostit și a salvat de la moarte 100 de lucrători evrei. Nu putem să nu evocăm figura distinsă a d-nei Viorica Agarici, azi în vîrstă de 90 de ani. În anul 1941, d-na Agarici locuia la Roman și în calitate ce o deținea de președintă a Crucii Roșii din acel oraș a înfruntat cu un curaj demn de toată admirația pe ofițerul fascist ce încercase s-o împiedice, cu arma în mînă, să se apropie de trenul în care se aflau nefericiții evrei din Iași. Ca urmare, în gara Roman, vagoanele au fost deschise, cîteva ore victimele au putut respira și au primit chiar cite un pahar cu apă sau ceai.

Actele de omenie ce s-au produs chiar și într-o vreme de cumplită neomenie au exprimat cu adevărat sufletul poporului român, care a socotit întotdeauna omenia ca una din virtuțile cele mai de seamă. În această ordine de idei aș dori să evoc în fața Dv. fapte petrecute acum 41 de ani. Pe atunci, la regimentul 16 Dorobanți din Fălticeni își făcea serviciul militar un tinăr rabin, asupra căruia se revărsa zi de zi furia unor ofi-

țeri legionari. Prin umiliri, bătăi și grele pedepse aplicate tinărului rabin, aceștia puneau în practică „doctrina” antisemită care le era inoculată zilnic de presa și literatura fascistă. În pluton se afla un caporal, muncitor ceferist din Pașcani, în care tinărul ostaș evreu a găsit un om de omenie, mereu alături de el, care i-a redat speranța. Caporalul era comunist, aparținea unicului partid din țară care combătea hotărît și pînă la capăt fascismul, rasismul, antisemitismul. Rabinul pe atunci tinăr e cel ce vă vorbește ieri muncitorul ceferist este azi generalul Bircă Mihai, care a vorbit înaintea mea. Cit de semnificativ e faptul că acum, în 1976, evocarea momentului culminant al suferinței populației evreiești se face sub cupola Teatrului Național, sub auspiciile Consiliului național al Frontului Unității Socialiste, iar prigonitul ostaș evreu de altădată și caporalul care cu atîta omenie i-a luat apărarea se regăsesc aici, pe aceeași tribună!

Toată lumea știe că acest lucru nu ar fi fost cu puțință dacă la 23 August 1944 nu s-ar fi produs o schimbare structurală în această țară. În cadrul transformărilor fundamentale ce au urmat, populația evreiască, pînă atunci greșit prigonită, și-a recăpătat demnitatea umană, fiind declarată egală în drepturi și îndatoriri cu toți cetățenii țării.

Este adevărat că justiția populară a osîndit pe vinovații masacrelor de la Iași, dar numai un proces juridic nu ar fi fost de ajuns. Minunatul psalm 104 cuprinde versetul

„Să fie stîrpite păcatele de pe pămînt”. Păcatele și nu păcătoșii — subliniază înțelepții, căci numai atunci cînd sînt înlăturate cauzele dispar și efectele. Regimul socialist al României a înlăturat cauzele, a pus capăt discriminărilor — naționale, rasiale, religioase sau sociale — între cetățenii țării. Politica consecventă a conducerii statului ne dă chezașia că nicînd buruiana otrăvită a rasismului nu va mai încolți pe aceste meleaguri.

În această sală, alături de cetățeni vîrstnici, se află — priviți la balcon! — tineri, elevi și studenți ai Iașului, generație fericită care nu mai cunoaște ororile rasismului, nici nu mai cunoaște cuvîntul pogrom, noaptea care în trecut era asociată de cea de evreu. Acestei generații, noi, care am simțit pe pielea noastră ce înseamnă fascismul și rasismul, avem datoria de a-i povesti, deceniu după deceniu, cele ce s-au întîmplat, pentru ca asemenea orori să nu se mai repete nicînd, pentru ca omenirea să fie ferită de primejdia unui Auschwitz atomic, pentru ca toate popoarele mari sau mici, să-și aibă chezașuie dreptul la o viață de sine stătătoare și liberă.

Prin glasul meu, Federația Comunităților Evreiești din România aduce pios omagiu memoriei martirilor pogromului fascist de acum 35 de ani. Amintirea lor ne este sacră și va fi în veci binecuvîntată.

stiri

DECERNARE

1 259...

Într-un cadru solemn, în sala teatrului „Habima” din Tel Aviv, au fost decernate premiile „Manger” pentru literatura idiș pe anul 5736. Cu același prilej a fost marcată împlinirea a 75 de ani de la nașterea poetului Ițic Manger.

JUBILEU

Ziarul „Rosario-Lebn” din orașul Rosario (Argentina) a împlinit 50 de ani de apariție. Ziarul este tipărit în limbile idiș și ladino și înfățișează aspecte variate ale comunității evreiești din acest mare oraș.

ODISEE

Încă o depoziție zguduitoare la dosarul holocaustului: cartea „Am vrut să trăiesc” de Helena Engelhardt-Askenazy, apărută recent în versiune ebraică în Israel.

Autoarea avea 14 ani când a izbucnit cel de-al doilea război mondial. Împreună cu familia sa, a fost închisă în ghetto, a cunoscut chinurile foamei, frigului, amenințată la tot pasul de spectrul morții. Deportată la Maidanek, reușește să evadeze din coloană, răătăcește prin târgurile și satele ocupate de naziști, ajunge la Varșovia unde participă la eroica răscoală a populației civile, apoi e capturată de naziști și din nou deportată într-un lagăr al morții.

TRICENTENAR

S-au împlinit 300 de ani de la nașterea eruditului David Comfort. Originar din Salonic, a studiat la Ierusalim și s-a stabilit apoi la Cairo, ca judecător religios al obștei evreiești. Pe lângă numeroase comentarii talmudice, Comfort este și autorul unui lexicon arabo-ebraic.

FILMOTECA

Pe lângă Universitatea ebraică din Ierusalim funcționează de mai mulți ani o arhivă de filme ce-și propune ca obiectiv principal identificarea și procurarea filmelor cu tematică evreiască. Până în prezent au fost descoperite 2 600 astfel de filme, realizate în epoci și țări diferite. Pe lângă valoarea lor artistică, acest fond are o neprețuită însemnătate istorică și documentară.

studii și eseuri asupra operei poetului, originar din România, iar a doua corespondența către Paner, de un mare interes documentar.

UNUL DINTRE DREPTI

La Institutul Yad Vashem din Ierusalim s-a decernat „Medalia celor drepti” și s-a plantat un pom pe Alea celor drepti în onoarea lui Viti Springi, feroviar din Roma, astăzi pensionar, pentru atitudinea sa plină de omenie. În timpul ocupației hitleriste a Italiei, el a salvat viața familiei Spizzichino, compusă din zece persoane.

BIOGRAFIE

Cunoscuta prozatoare Anna Seghers a fost sărbătorită cu ocazia împlinirii vârstei de 75 de ani. Anna Seghers este pseudonimul literar sub care a devenit cunoscută Netty Randvanxi, născută la Mainz, în familia unui negustor evreu de tablouri. În anul 1924 și-a încheiat studiile de filologie și istoria artelor, obținând titlul

de doctor. Prima sa povestire *Revolta pescarilor de la Santa Barbara*, apărută în 1928, a obținut Premiul Kleist. În anul 1933 a fost arestată de autoritățile hitleriste, dar a izbutit să ajungă în Franța. Mama ei însă a murit într-un lagăr de concentrare. În exil, Anna Seghers a publicat șase romane și a participat la numeroase congrese ale scriitorilor. Printre romanele sale cele mai cunoscute, menționăm *A șaptea cruce*, și *Tranzit*, care înfățișează experiența sa de luptătoare antifascistă. După o ședere de câțiva ani în Mexico, romancieră s-a întors, în 1947, în Germania Democrată unde, în 1952, a fost aleasă președinte al Uniunii Scriitorilor.

MONUMENT

În orașul Freiburg din R. F. Germania s-a inaugurat un monument închinat victimelor regimului hitlerist. Monumentul a fost înălțat în apropierea locului unde se afla sinagoga orașului, care în anul 1938, în timpul sinistreii „Nopti de cristal”, a fost incendiată de hitleriști.

GOLEM

Cunoscuta legendă a Golem-ului se dovedește vie și fecundă. De la apariția ro-

manului Golem al lui Gustav Meyrink și de la filmul cu același nume al lui Paul Wegener, numeroși artiști găsesc în ea surse de inspirație. Menționăm filmele cehoslovace *Brutarul împăratului* (care a rulat și în România) și *Ultimul Golem*, piesa pentru teatrul de marionete a dramaturgului Fr. Gottlieb și, recent, poemul *Golem* al lui Jan Kruta, poet ceh din generația tinăra (născut în 1946), care a fost bine primit de cititori și de critică.

FALAȘI

Falașii din Etiopia sînt amenințați să-și piardă cultura, a declarat d-l Graneum Berger, conducătorul Asociației americane de sprijinire a evreilor din Etiopia. Intervievat de *New York Times* la întoarcerea sa dintr-o călătorie în Etiopia, d-sa a declarat că numeroși tineri falași își părăsesc satele tradiționale și se mută la orașe, unde se dau drept copți. Numărul total al falașilor este astăzi de vreo 20.000.

MARTIRI

Recent s-a stabilit că numărul evreilor din Cehoslovacia care au căzut victime barbariei hitleriste se ridică la 108.000, dintre care 71.000 din Slovacia, iar restul din Boemia și Moravia.

PREMIU

La New York a avut loc festivitatea decernării Premiului literar pentru scriitori orbi. Acest premiu — la care au concurat scriitorii din peste 40 de țări — a fost obținut de prozatorul ebraic Alexander Czernski pentru nvela sa *În turnul St. Maria*. Alexander Czernski, inginer de profesie, s-a făcut cunoscut pentru activitatea sa literară și publicistică în limbile ebraică, polonă și germană, ca și prin turneele sale de conferințe în R.F.G., Austria și Elveția. Cîrind va apărea noul său roman *Credința și indoială*.

SPITAL

S-au împlinit 150 de ani de la fondarea Spitalului Bikur-Holim din Ierusalim, cea mai veche și una dintre cele mai mari instituții spitalicești din Israel. În viitorul apropiat, spitalul va continua să se dezvolte.

TESTAMENT

Un ofițer al batalioanelor S.S., care a decedat la Buenos Aires, a lăsat prin testa-

ment întreaga sa avere statului Israel, ca răscumpărare pentru suferințele pe care, între anii 1933 și 1945, le-a adus evreilor.

FREUD

La Londra a fost sărbătorită, cu ocazia împlinirii vârstei de 80 de ani, Dr. Anna Freud, cunoscută specialistă în domeniul psihologiei infantile, fiica și multă vreme colaboratoarea lui Sigmund Freud. Pînă în anul 1938, cînd Germania hitleristă a ocupat Austria, Anna Freud a fost președinta Institutului psihanalitic. Apoi l-a însoțit pe ilustrul său părinte în emigrație, întemeind la Londra o clinică pentru copii handicapați, pe care a condus-o timp de peste 20 de ani. Printre scrierile sale, care au cunoscut numeroase ediții în mai multe limbi menționăm: *Introducere în tehnica cunoașterii copilului*, *Copiii crescuți în timpul războiului*, *Copiii din orfelinate*, *Ideii bune și ideile rele despre dezvoltarea copilului* etc.

Activitatea Annei Freud a fost încununată cu numeroase distincții: titlul de doctor al Universității Clark din S.U.A., marele Premiu pentru cultură al orașului München, Premiul Dolley-Madison din S.U.A., titlul de Doctor Honoris Causa al Universității din Viena etc.

POEM

În amintirea celor peste 35.000 martiri evrei, bărbați, femei și copii, care au pierit în lagărul de la Terezin (Theresienstadt), poetul Günter Kunert din R. D. Germană, laureat al Premiului Heine, el însuși fost deținut într-un lagăr nazist, a compus un poem în proză pe care l-a intitulat *Lo tișkah!* (Nu uita!)

ANTOLOGIE

Sub titlul *Alege viața!* a apărut la Praga, prin grija Consiliului comunităților evreiești din Cehoslovacia, o antologie cuprinzînd studii, cuvîntări și predici ale defunctului rabin-șef al orașului Praga, dr. Gustav Sicher (1880—1960).

PARC

În preajma localității Gamla de lângă lacul Kineret, pe amplasamentul unei vechi fortărețe, se va planta un vast parc, care va cuprinde cuiburi de vultur, o floră rară și ruinele vechii fortărețe.

stiri

אָפּרוּהייזער פון דער פּעדראַציע פון די יידישע קהילות אין רומעניע

פון דער פּעדראַציע. במשך פון צוויי וואָכן האָבן זיי גענאָסן פון דער באַרליִפּוסט, פֿון דער סביבה פון פּיטשניִבֿיער.

מינדלעך און אַזוי שרייטלעך האָבן די דאָזיקע יידן אויסגעדיקט זייער אָנערקענונג פאַר דער זאָך וואָס מע האָט זיי אַרויסגע־וויזן. מײַנע מאַטעריעלע מעגלעכקייטן וואַלט מיר גיטש דערלויבט די גנאה פון דער דאָזיקער קע רע — שרייטט די פּרוי אַיבֿי לעבל פֿון בוקאַרעשט, קאַלעאַ ראַהאַווי נומער 5, אפּאַר־טאַמענט 6 — צוגעבֿויקן. די גוטע אָרגאַניזיר־רונג, אַנהייבנדיק מיט דער יודע. וואָס אין געמאַכט אין די בעסטע באַדינגונגען, האָט גע־מאַכט אַז מיר זאָלן פאַרלעסן אַז מיר זענען געלעבט אויף דער וועלט און מיר זאָלן פֿילן די וואַרעמקייט פֿון אַ משפּחה.

במשך דעם גאַנצן זומער פּונקט־אַינרום אין די אָפּרוּהייזער שילן, וואו מע דאוונט סעגלעך און שבת ווערט אָפּגעהיט לויט דער טראַדיציע.

אויך הייִנאַר האָבן די אָפּרוּהייזער פון דער פּעדראַציע פון די יידישע קהילות אין רומעניע גייען געעפנט ברייט די טויערן אויפצונעמען די געסט און עפּאַרע־נאַרד. אין קריסט־יאַר בראַשאָו און אין פאַרעסע האָבן די משתּרית דעש, באַיאם פון שילן, אָנגעשטעלט ביי דער פּעדראַציע און ביי די קהילות און סתּם ריע־לייעזע יידן, די מעגלעכקייטן צו פאַרברענגען די וואַקאַנצן אין אַ טראַדיציע־לעבֿער סביבה, אַפּהיטנדיק שכרות און יידישקייט.

דער סעזאָן 1976 איז געעפנט געוואָרן אין אָפּרוּהייז פון קריסט־יאַר־בראַשאָו. דאָס איז געווען אַ מערקווירדיקער חנוכה־היכה, אַנט־קאַטעריטיש פאַרן אָפּן ווי אויז סע אַנט־וויקלט זיך ביי אונדז דאָס קהילתשע לעבֿן. אויף דער אָנזייַונג פון רב הראשי ד״ר דוד משה רוזן שליט״א זענען די ערשטע צוויי סעינים געווען די פענסיאנערן פון די מושבֿ־זקנים פון דער פּעדראַציע און אויך פון על־טערע מענטשן, וועלכע ווערן אַרויסגע־האַלפֿן

רעדע פון רב הראשי שליט״א

(סוף פון זייט 10)

דעם פּאַשיִים, ראַסיִים, אַנטיִסעמיטיִים. דער דעמאָלסטער יונגער רב איז דער וויס רעדט צו איד הינט און יענער באַנע־יאַר־בעטער איז היינט דער גענעראַל בורקע מיהאַר, וועל־כער האָט גערעדט פאַר מיר. ווי באַנייטונג פול איז דער פּאַסט און אַיצט, און יאָר 1976 ווערט געמאַכט די זאָכר פון די יידישע ליידן אונטער דער קופֿל פֿון גאַנצ־אַנאַליִטאַטער אונטער דער אָנפֿירונג פון גאַנצ־אַנאַליִטאַטער נעם טראַנט פון סאַציאַליסטישער אייניקייט און דער קאָרפּטער יידישער זעלנער פון דעמאָלט אויז פיל מענטשלעכקייט, געפֿעלט זיך איצט דאָ אויף דער זעלביקער טריבונע.

„אונדז יידן — האָט דער יידישער פּאַסט פון פּוילן, יוליאַן טוהיט, געזאָגט — פאַראַיי־ניקט גיטש אַזוי דאָס בלוט, וואָס רינט אַנדערע אַדערן, נאָר דאָס בלוט וואָס רינט אַרויס פון אַנדערע אַדערן.“ באַמת, הגם וואָס אלע פעלקער פון אייראָפּע האָבן געהאַט פיל צו ליידן פון דער פאַרשפּאַלטענער „טעאָריע־און פון די פּאַסיסטיש־ראַסיסטישע פאַרברעךן, זענען מיר יידן געווען די ערשטע קרבנות און זייער הויפֿט־ציל, אומברענגענדיק אַ דיטלט פונעם יידישן פּאַקל. עס איז גוט אַז מיר זאָלן דאָס דעמאָנטירן, איצט, ווען מע רעדט וועגן ראַסיִים און אייניקע פּרוּוואַלן ווידער צו זייען אַ לבלול־המוחות, פאַרמישנדיק די קרבנות מיט די רוצחים.

דערמאַנענדיק די שוידערליכע ליידן וואָס מע האָט אונדז אָנגעטון, דערמאַנענדיק מיר אויך מיט דאַנקבאַרטיקע און אָנערקענונג אַרײַנענע, וואָס האָבן אַרויסגעוויזן מענטשלעכקייט, שטעט מענטשן, וועמענס מעשים האָבן אַרויסגעוויזן זייער דערהויבניקייט, צווישן די דאָזיקע ציילט זיך גרינגער פּראַמיר, וועלכער איז דעמאָלט געווען דירעקטאָר פון דער מיר „דאַשיאַ“, וועלכער האָט אויסבאַהאַלטן און אָפּגעראַטע־וועט געעפנט טויט 100 יידישע אַרבעטער, מיר קאַנען גיטש אַז מיר זאָלן גיטש דערמאַנען פון דער שווערער פּרוי וואַריאַק אַנאַריש, היינט איז זי אַ גיינדיקע עירעקע. אין יאָר 1941 האָט די פּרוי אַנאַריש געוואוינט אין דער סטאַט ראַמאַן, זייענדיק פּרעזידענט פון רויסן קרייז פון יענער שטאַט, האָט זי אַרויס־געוויזן קוראַזש, אַקעגנשטפּאַנדיק זיך יע־נעם פּאַסיסטישן אַפּיציר, וועלכער האָט זי געפּרוּוואַלט הינדערן פיל דער בויקס אין דער האַנט, אַז זי זאָל זיך דערנענטערן צו דער באַן, זייערע פּאַרטייִס, אַדאַק איר, און די אומגליק־פון ראַמאַן, זענען זי וואַגענען אויפגעפּונט געוואָרן, עטלעכע שעה האָבן זי קרבנות גע־קאַנט אַפּטעמען און האָבן אַפּילו באַקומען אַ גלאַז וואַסער צי טיי.

דערמאַנענדיק די שוידערליכע ליידן וואָס מע האָט אונדז אָנגעטון, דערמאַנענדיק מיר אויך מיט דאַנקבאַרטיקע און אָנערקענונג אַרײַנענע, וואָס האָבן אַרויסגעוויזן מענטשלעכקייט, שטעט מענטשן, וועמענס מעשים האָבן אַרויסגעוויזן זייער דערהויבניקייט, צווישן די דאָזיקע ציילט זיך גרינגער פּראַמיר, וועלכער איז דעמאָלט געווען דירעקטאָר פון דער מיר „דאַשיאַ“, וועלכער האָט אויסבאַהאַלטן און אָפּגעראַטע־וועט געעפנט טויט 100 יידישע אַרבעטער, מיר קאַנען גיטש אַז מיר זאָלן גיטש דערמאַנען פון דער שווערער פּרוי וואַריאַק אַנאַריש, היינט איז זי אַ גיינדיקע עירעקע. אין יאָר 1941 האָט די פּרוי אַנאַריש געוואוינט אין דער סטאַט ראַמאַן, זייענדיק פּרעזידענט פון רויסן קרייז פון יענער שטאַט, האָט זי אַרויס־געוויזן קוראַזש, אַקעגנשטפּאַנדיק זיך יע־נעם פּאַסיסטישן אַפּיציר, וועלכער האָט זי געפּרוּוואַלט הינדערן פיל דער בויקס אין דער האַנט, אַז זי זאָל זיך דערנענטערן צו דער באַן, זייערע פּאַרטייִס, אַדאַק איר, און די אומגליק־פון ראַמאַן, זענען זי וואַגענען אויפגעפּונט געוואָרן, עטלעכע שעה האָבן זי קרבנות גע־קאַנט אַפּטעמען און האָבן אַפּילו באַקומען אַ גלאַז וואַסער צי טיי.

די וואַנע מעשים, וואָס זענען פאַרגעקן מען איז די צייטן פון אוממענטשלעכקייט האָבן אַרויסגעוויזן די אמתע נשמה פונעם רומענישן פּאַקל, וועלכער האָט תמיד געהאַלטן פאַר דער גרעסטער מעלה צו זיין אַ מענטש. איז דעם זינען ווילט זיך דערמאַנען כאַר אַיך, זאָכן וואָס זענען פאַרגלומען צוריק מיט 41 יאָר. דעמאָלט אין רעגירעניש 16 דאַרְאַבאַנן פון פּעלטישענע האָט געדינט ווי אַ זעלנער אַ יונגער רב, אויך וועלכן סע האָבן זיך אַינדי־קענט טאַג־טעגלעך עטלעכע לעניאַנאַרישע אַפּיצירן. דורכן פּייניק און דערנדיקערדיקן דעם יונגער רב האָבן זיך מקיים געווען די אַנטטישע פּאַרטייִס, „דאַקטירן“, מיט וועלכע זיי זענען פאַרסט געוואָרן סעגלעך דורך דער פרעסע און פּאַסיסטישער ליטעראַטור. אין פּלוטאָן איז גע־ווען אַ קאַפּאַראַל, אַ באַנעראַרבעטער, פון זעלנער האָט געפונען אַ מענטש מיט מענטש־לעכקייט, תמיד געבן אים, וועלכער האָט אים צוריק געגעבן די האַפּענונג. דער קאַפּאַראַל איז געווען אַ קאַמוניסט, ער איז געווען דער אָנהענגער פון דער איינציקער פּאַרטיי פון לאַנד וואָס האָט באַקעמט מיט אַנטשלאַסטיק

הרב הראשי שליט״א און די רבנית ד״ר רוזן אויף באזוך אין ישראל

דעם 29סטן יוני ד״ר יולי האט דער רב הראשי שליט״א די רבנית ד״ר רוזן ארויסגעפארן קיין ישראל, כדי זיך צו באטייליקן אין דער סעסיע פון ליטווגיראט פון קרוי־היכרות און פון בית־התפוצות, די אינסטיטוציע פאר קולטור און געשיכטע, אָנעפּירט פון אונדזער גייסטיקן מנהיג.

אויפן אינטערנאַציאָנאַלן פּלייטע־בוקאַרעשט־אַטאַפּען זענען געקומען זיי באַגלייטן די הײַבֿ צוזאַם מאַיר מאַריליָס שליט״א, עמיל שעכטער, גענעראַל־סעקרעטאַר פון דער פּע־דראַציע פון די יידישע קהילות אין רומעניע, וויקטאָר רוסו, ערשטער רעדאַקטאָר פון „רעוויסטאַ קולטולוי מאָואַיק“, יוסף פעלעאַ, פּרעזידענט פון אַדמיניסטראַטיו־פּינאַנסיעלן אַפּטייל, סאַמי דעלשטיין, פּרעזידענט פון אַפּטייל פאַר סאַציאַלער הילף, מאַרטעל פּאַדעסקא, ראַמאַן, באַיאם פון שילן, אָנגעשטעלטע ביי דער פּעדראַציע און דער בוקאַרעשטער יידישער קהילה.

עס איז געווען אַנזענעט דער פּאַרשטייער פון רעליגיע־דעפּאַרטאַמענט. דעם 1טן יולי זענען צוריק געקומען קיין בוקאַרעשט דער רב הראשי שליט״א און די רבנית ד״ר רוזן.

רבעט זיין וויילן אין ישראל, האָט דער רב הראשי ד״ר דוד משה רוזן שליט״א אַנטוויקלט אַ פּרובּערדיקער טעטיקייט.

דעם 1טן יולי ד״ר יולי האָט ער זיך באַטייליקט אין דער זיצונג פון ליטווגיראט פון דעם אינ־סטוטוט פון יהדות, בית־התפוצות.

דעם 2טן יולי האָט ער געהאַט אַ געשפּרעך מיט הײַ יוסף לאַמבוי, פּרעזידענט פון דער יידישער אַגענץ (סוכנות), די באַגעגעניש איז פאַרגעקומען אין אַ האַרציקער שטימונג. דער רב הראשי שליט״א האָט פּאַרבעטן הײַ „לאַמבוי גיין אַז ער זאָל באַווען דעם יידישן ישובּ פון רומעניע, די איינלאַדונג איז אָנגענומען גע־וואָרן מיט פאַרפּוידיקונג, די דאַטע פונעם באַ־זוך וועט שפּעטער באַשטימט ווערן.

אין זעלביקן טאָג האָט ער געהאַט אַ גע־שפּרעך מיט הײַ יאָן קאַוואַטש, אַמבאַסאַדאָר פון דער סאַציאַליסטישער רעפּובליק רומעניע אין בוקאַרעשט.

אין אָונטן 3טן יולי, צוואַמען מיט דער רבנית ד״ר רוזן, האָבן זיי זיך באַטי־ליקט אין דער פּיערונג פון הונדערט יאָר יידיש טעאַטער, דער רב הראשי שליט״א איז געווען אין פאַרשאַרפּטע אַרײַנענע פון דער פּיערונג. צווישן די רענעסאַט איז געווען דער אַמבאַסאַדאָר הײַ יאָן קאַוואַטש, הײַ יצחק קורן, פּרעזידענט פונעם פאַראַיין פון די עולי רומ־ניה, האָט באַגרייט דעם אַמבאַסאַדאָר פון דער סאַציאַליסטישער רעפּובליק רומעניע, ער האָט אויך באַגרייט זיך אַנזענענדיק פון רב הראשי שליט״א און פון דער רבנית ד״ר רוזן.

דעם 5טן יולי האָט ער געהאַט אַ געשפּרעך מיט רב הראשי פון ישראל, הרב שלמה גורן שליט״א, סע זענען באַהאַנדלט געוואָרן רעלי־גיעזע פּראַגן פון געסיינזאַמען אינטערעס.

אין 6טן און 7טן יולי האָט אונדזער גייט־טיקער מנהיג יוד באַטייליקט אין דער סעסיע פון דער ליטווג פון קרוי־היכרות, זייענדיק אויסגעוויילט אין עקזעקוטיו־קאָמיטעט.

דעם 8טן יולי איז דער רב הראשי ד״ר דוד משה רוזן שליט״א באַנוכט געוואָרן פון הרב אלכסנדר שניידלעך, פּרעזידענט פון פּרעזידענט־קאַנפּערענץ (קאַנפּערענץ) פון די פּרעזידענטן פון די גרויסע יידי־שע אַרגאַניזאַציעס פון די פאַראַייניקטע שטאַטן פון אַמעריקע) און יהודה געלמאַן, גענעראַל־דירעקטאָר פון דער דאָזיקער אינ־סטוטוציע. אין אַ פּריינדלעכער שטימונג זע־נען באַהאַנדלט געוואָרן פּראַגן פון יידישן לעבן פון געמיינזאַמען אינטערעס. דער רב הראשי שליט״א האָט זיי פּאַרבעטן צו באַווען אונדזערע קהילות, כדי זיך צו שאַפֿן דירעקטע אַזעני בילד־וועגן אונדזער פּעטיקייט. די איינלאַדונג איז אָנגענומען געוואָרן מיט פּרײַד, די דאַטע וועט באַשטימט ווערן אין די קומענ־דיקע וואָכן.

אין גיכן דערשיינט לוח לשנת תשל״ז

דער לוח פאַרן יאָר תשל״ז אַנטהאַלט אַ רייכן (דאָס רוב אין רומעניש) מאַטעריאַל און איז אַ וועגווייזער פאַרן רעליגיעזן יידישן טאַג־טעגלעכן לעבן.

פונעם תוכן:
— דער יידישער לוח: די חדשים און זייער רעליגיעזן און היסטאָרישן באַטייט;
— מנהיג און דינים פאַר אידן יומ־טובים;
— דאָס יאָר תשל״ז אין לעבן פון יידישן קיבוץ פון רומעניע — אַ רע־טראַפּעטיק;
— תּלמודישע אַפּאַרימען; דערקלענגונג וועגן אייניקע יידישע מוסדות (סדרה, הפטורה, תעניתים א״א).
— דער פּרײַז פון איין עקזעמפּלאַר איז 3 לײ.

די באטייליקער אין דער נרויסער אזכרה שטעלן קרענץ בלומען אויף די מאסן־קרבים פון די קרושים פון יאסער בית־עלמין.

אזכרה נאָכן פּאַגראַם פון יאס אין יוני 1941

כבוד פאר די קרבנות פון פאשיזם, ראסיזם און אנטיסעמיטיזם

צירקראט און יאסער מוניציפאליטעט פונעם פראַנט פון סאציאליסטישער אייניקייט, פון פארטיי און מלוכה־ארגאנען, מצד די לערנ־אנשטאלטן, קולטור און וויסנשאפטלעכע אינהייטן, פארשטייער פון קולטן, א צאל אר־בעטטיפענטן פון יאס.

האָבן זיך אויך באטייליקט: די לייטונג פון דער פעדעראציע פון די יידישע קהילות פון רומעניע, דער לייטונג־ראט פון דער יא־סער יידישער קהילה, ווי אויך דעלעגאטן פון די פאַרדעושישע יידישע קהילות.

מען זענען געשטעלט געוואָרן קרענץ בלום פון מצד דעם נאציאנאלי־ראט פונעם פראַנט פון דער סאציאליסטישער אייניקייט און קאָמיטעט פון געזעצגעבערע אנטיסאמיסטישע קעמפֿעניע, דער באצירק־ראט יאס פונעם פראַנט פאר סאציאליסטישער אייניקייט און דער פון ניוציאנאלי־ראט, די פעדעראציע פון די יידישע קהילות פון רומעניע און די יידישע קהילה פון יאס.

דער 35סטער יארצייט פון דעם שוידערליכן סאסיסטישן פאגראם פון יאס איז אָפּגעפֿערקט געוואָרן נישט נאר פון דער יידישער קהילה, נאר פון דער גאנצער עמנטלעכער מיינונג פון לאנד. די פרעסע, דער ראדיאָ און טעלע־וויזיע האָבן געשאַפֿען אויפֿגעקאָמיקט פאר דער געזעצגעבער, דערמאנענדיק גלייכצייטיק די אומשפּאַנדן אין העלכע עס איז געשען די שחיטה, אויך, האָט די „קאָמאניסט“ פון 20.29 יוני ד"ר געשריבן, פארשריבנדיק זיך אין דער ריי ווילדע טעראַריסטן און די רציחות וואָס האָבן קאראַקטעריזירט דעם גאַנצן פֿע־ריאָך פון דער פאסיסטישער אָפּטאַטור און דער היטלעריסטישער אָפּטאַציע, צוליב וועל־כער סע זענען געפאלן פיל קרבנות קאַמפֿע־ניסטן און אנטיפאשיסטן, בארימטע היינשאַפֿ־טער און קולטור־מענטשן, פון צווישן רומע־נישן פאלק און פון די מיטלענדיקע נאַציאָ־נאליסטישע, האָבן די טראַגישע געשעענישן פון יאס צוגעגעבן צו די קרבנות אויך טויזנטער יידן, וועלכע זענען געפֿייניקט געוואָרן אויף אַן אַכרויחדיקן אַוּס און פאַרלאָזן געוואָרן אין „טויטן־באַנען“. די אַרגאניזירער און אויספֿירער פון דער שוידערליכער שחיטה זע־נען געווען די היטלעריסטישע טרוֹפּן, ארויסגע־האַלטן דורך די לעגיאָנאַרן און פאסיסטישע קאַמפּענטן פון דער רומענישער אַרמיי.

דער יאסער פאגראם האט געפונען פאר־דאָננג אין דער רומענישער עמנטלעכער מיינונג, אין די ריישן פון די נרייטע מאסן, וועלכע האבן אין די באדינגן פון ווילדן טעראר און דעפאליט, ארויסגעוויזן יידישע געבונדענע פון זעלבסטעם, סאלידאריטעט מיט די קרבנות פון פאסיסטישער באַראַריי־די אַזכרה אין פאַרעקומען אונטער דער אָפּטירעראַט פונעם נאַציאָנאַל־ראַט און סאציאליסטישער אייניקייט און דעם קאָמיטעט פון געזעצגעבערע קעמפֿער אַנטיסאמיסטיזם פון דער סאציאליסטישער רעפובליק רומעניע, וועלכע האָבן אַרגאניזירט אין יאס. דעם 20.27 יוני, אין זאל פון נאַציאָנאַל־טאַטע, א גרויסע פאַרזאַמלונג. די פעדעראציע פון די יידישע קהילות פון דער סאציאליסטישער רע־פובליק רומעניע האָט דערנאָך אַרגאניזירט א רעליגיעזע אזכרה און די צערהאַנגע פון שטעלן קראַנץ בלומען אויף די מאסן־קרבים פון די קרבנות, וואָס געפינען זיך אויפֿן יי־דושן בית־עלמין פון יאס, פאַרזאָל אויפֿן און טערגו־פּרומאַס. סע האָבן זיך באטייליקט יי־דייטונג פון דער פעדעראציע פון די יידישע קהילות, בראַס מיטן רב הראשי זיך דוד משה רוזן שליט"א, מצד דער יאסער קהילה און 500 דעלעגאטן, פאַרשטייער פון די יידישע קהילות פון דער מאַלדאווע.

א דענקמאָל לזכר פון די קרושים

די אזכרה האט זיך אָנגעהויבן מיט דער שיינעלעכקייט פון אַנשטילן א דענקמאָל, וואָס איז אויפֿגעשטעלט געוואָרן מצד דער יאסער מוניציפאליטעט, לכבוד די טויזנטער קרבנות פונעם פאגראם. דער דענקמאָל געפינט זיך אין פלאץ פון דער גרויסער שילה, וועלכע איז ווידער אויפֿגעבויט געוואָרן אין איר היינטיג־קייט פאַרעם אין יאָר 1670.

סע האָבן זיך באטייליקט פאַרשטייער פון נאַציאָנאַל־ראַט פון פראַנט פון סאציאליסטי־שער אייניקייט, דער קאָמיטעט פון געזעצגעבער אַנטיפאשיסטישע קעמפֿער, מיטגלידער פון בא־

רעדע פון רב הראשי ד"ר דוד משה רוזן שליט"א ביי דער אזכרה פון יאס

דאָס אַנשטילן היינט פרי פונעם דענקמאָל, וואָס עס איז אויפֿגעשטעלט געוואָרן דורך דער יאסער מוניציפאליטעט לזכר פון די קרושים פונעם פאגראם פון יאס, האָט גלייכצייטיק געטענט א פּערסעקוטיווי איבער דעם וואָס עס איז געשען צוריק מיט 35 יאָר. לאַמיר אויך אויסהייבן דעם פּירעאָנג פון די יאָר־הונדער־טער היינט ווען מיר דערמאנען אָס די גרויסע מאַדעריע.

צו ערשט לאַמיר פּעסטישעלען דעם היסטאָרישן אַפּט, און דער עבר פון דער דאָזיקער קהילה אין דער זעלבדיקער פון דער דאָזיקער סטאַט גוטא, וואָס האָט צוריק מיט עטלעכע יאָר געפּיערט אַ האַלבן פּאַרסויניטער זינט איר עקזיסטענץ, די רייז וואָס באַרובן דעלאָראַרני סאַל ליינט אין פּויל פון סטעפּאַן דעם גרויסן נרויטן קאַראַקטעריזירן דעם דאָקטער פונעם גרויסן האַיעוואָד („הייסטו, שוואַל, און דו ביסט פּוילן שווערד... גלייך ווי זי, ביסטו זייער אויסגעפאַרט אַנטווייניק“) אין נישט בלויז א סטאַטער. אויפֿן אלטן יידישן בית־עלמין פונעם קוואַרטאַל טורעק האָט זיך גע־טונען נאָר אַ צענה פונעם יאָר 1467, דאָס הייסט אַז עס זען יאָר זינט; זען זיך אויסן טראַן פון סטאַטער. אין יאָר 1500, דאָס הייסט 4 יאָר פאַרן טויט פון דעם פּירשער, האָט געלעבט אין יאָס דער דאָקטער, רב און בעל־מקובל יעקב שלמה אראמי, איז ער געווען א קאַלעבע פונעם דאָקטער שוואַל, אַרבע איז ער גוטא דער וואָס האָט אינפּירירט דעלאָראַנשאַן קאַפּיר נאָר דערמאנען, אין דעם דאָזיקן קור־צו היסטאָרישן איבערלעבן, זענען דעם חבֿב פון יאָר 1573 פון אלעקסאַנדער מירטשאַ וואָ־דא, און העלפֿן סע ווערט דערמאנט היים בן יוסף, דער סעקרעטער פונעם הערשער, און אין יאָר 1580 איז דער סעקרעטאַר פון פעטער ספּאַקאָל אויך א ייד. לאַמיר נישט פאַרנעסן אויך דעם דאָקטער כּהן, וועגן העלפֿן מיר ווייסן און אַרום דעם יאָר 1656 איז ער געווען דער דאָקטער פון וואַסילע לופּו, א באַהיי וואָס איז דער פּאַקט, וואָס די גרויסע שיל, פאַר וועלכע ס'ע דערהיינט זיך דער דענקאַט, וואָס איז היינט פרי אַנשטילט געוואָרן, איז ווידער אויפֿגעבויט געוואָרן, אין איר היינטיג־קייט פאַר יאָר 1670.

א צאל היסטאָרישע מקורות זאָגן עדות אויסן יידישן ישוב פון דער דאָזיקער מניס־אורחייטס־רומענישער צענט, וועלכער האָט געברענגט זיין ביזשטימער צום אויפֿלעבן פונעם לאַנד און פון אירע איינוואוינער, אויך נאָר דעם טרום פון קוּטש־קאַיאָנאָרזשי פון 1774, האָבן זיך אַרעאָנאָליסטישע טעטלעך אין פעלטישע, מאַנישע, אַדוּשע, מיהאַילען און אַנדערע, אין וועלכע סע האָבן געלעבט צוואַ־מען רומעניש, יידן און אנדערע נאַציאָנאַל־טעטן און האָבן געאַרבעט אין גוטער שכינות. די באַרימטע גאַסטפּריינדשאַפּט פונעם ריי־גענישן פאַקל האָט געגעבן די מעגלעכקייט פאַר די דורות, וואָס האָבן געלעבט במשך דעם יאַרצייטונג פון זעלבן אין האַראַטישע באַצירן גען אייניקע מיט די אַנדערע. אין דער דאָזיקער אייניקעט פּיבלי, האָבן די יידן געקאַנט געבן ווייט ביטראָג אויפֿגעשטעלט די דאָזיקע שטעלעך און שטעט, אין וועלכע זיי האָבן געלעבט און אַנטוויקלט זייער אייגענע קולטור. פונעם און היינטיקן יאָר פּירטס פּאָן דעם יובל פון הונדערט יאָר יידישע עטאַטער אין דער העלט־ווי באַוואָוסט איז עס דאָ, אין יאָס, געגרינדעט געוואָרן אין גאַרטן, „פּאַבליק־הערי דע“ אין אַבאַה גאַלפּאַדען, לאַמיר דערמאנען געשען פון תלמידי חכמים, שרייבער, קעמפֿער פאַרן הוואַל פונעם פאַקל, העלכע זענען גע־בויורן און געלעבט אין יאָס; וועגן העמפֿן זאָלן מיר פּירער רעדן; וועגן פּוילאַגע, א טיטיקן, וועגן דיר קאַפּעל ליפּע, דיר שטעטאַן סטע־קע, וועגן דיר געלערטער און מאַס העקס־לערן.

אויף יידישן בית־עלמין פון קוואַרטאַל פאַ־קוואַר זענען פאַראַן הונדערטער מצבות, אונ־טער וועלכע פון דער גרויסער קרבנות פונעם פאגראם פון יאס, אין דער רומענישער עמנטלעכער מיינונג, אין די ריישן פון די נרייטע מאסן, וועלכע האבן אין די באדינגן פון ווילדן טעראר און דעפאליט, ארויסגעוויזן יידישע געבונדענע פון זעלבסטעם, סאלידאריטעט מיט די קרבנות פון פאסיסטישער באַראַריי־די אַזכרה אין פאַרעקומען אונטער דער אָפּטירעראַט פונעם נאַציאָנאַל־ראַט און סאציאליסטישער אייניקייט און דעם קאָמיטעט פון געזעצגעבערע קעמפֿער אַנטיסאמיסטיזם פון דער סאציאליסטישער רעפובליק רומעניע, וועלכע האָבן אַרגאניזירט אין יאס. דעם 20.27 יוני, אין זאל פון נאַציאָנאַל־טאַטע, א גרויסע פאַרזאַמלונג. די פעדעראציע פון די יידישע קהילות פון דער סאציאליסטישער רע־פובליק רומעניע האָט דערנאָך אַרגאניזירט א רעליגיעזע אזכרה און די צערהאַנגע פון שטעלן קראַנץ בלומען אויף די מאסן־קרבים פון די קרבנות, וואָס געפינען זיך אויפֿן יי־דושן בית־עלמין פון יאס, פאַרזאָל אויפֿן און טערגו־פּרומאַס. סע האָבן זיך באטייליקט יי־דייטונג פון דער פעדעראציע פון די יידישע קהילות, בראַס מיטן רב הראשי זיך דוד משה רוזן שליט"א, מצד דער יאסער קהילה און 500 דעלעגאטן, פאַרשטייער פון די יידישע קהילות פון דער מאַלדאווע.

די אזכרה אויפן בית־עלמין

מיטגאַצייט, איז פאַרעקומען די אזכרה אויפֿן יידישן בית־עלמין פון קוואַרטאַל פאַ־קוואַר (פון אויף זייט 11)

הער ווי סבוך

פון דער סעריע „בילדלעך פון מיין געבוירן-שטעטל“

פון וויקטאר רוס

אז ער איז צו איבערצייגנדיק פון נויטיקט זיך נישט אין קיין שום קאמענטארן. אהוך דעם, מיין חשבוה קארעספאנדענטן שטרייכט מער מאל אונטער אז דער הער וויסבאך איז נישט גאר א הארצאקער מענטש נאר אויך א גרוי-סער ענין. דערפאר דארפן מיר אומגיין מיט גאר איידלע געענטשקעט, כדי אים נישט צו פארלעצען זיין סובטילעסט. קאמיר זיך אנה-טערגעבן, בכח, דער דאזיקער איידעלער בקשה און לאמיר זען, וואס עס איז געשען ווייטער... עס האט זיך געטראפן אז די דאזיקע פריינד-שאפט האט זיך אויסגעשפרייט אויף די קינדער פון דער פרוי שערבוי אויף די קינדער-קינדער, זייענדיק פאר זיי אן אמתדי-קער מקור פון פרייד.

„כמעט יעדן וועג וועט באוועט ער מייענדיגער און ער פילט זיך גוט געבן זיי, הגם צוויי דורות טיילן זיי פאנאנדער. לויט דער צויערער עס פאסירט אויף. ווען קאמט געלעק פון דער טיר קלינגט קורץ, נישט געוואנט, איז דאס א סימן אז עס איז דער הער ווייס-בוך. דאס גאנצע הויז לויפט אים אקעגן כדי, אים מקבל פנים צו זיין. די עלטערן, די קינדער און דאס היינטל מיטן קעצל. און אט דער שיינט גער אין דער טיר: נידעריק, מיט א האנט א קליינע באסק אויפן קאפ, שווארץ ביסל אן אפגעניצטן איבערציער. יעדער וויל אים העלפן אויסטאן. ער שטעלט זיך קודם אקעגן: „ניין, איך וועל נישט היילן פיל, איך בין גאר אין דורכבאנג...“ (ווי אויף קאז ער זיין בלויז און טאקט ליגן אין אלץ וואס ער זענעט עס טאקט!) פאקטיש, ווייסן אלע אז ער וועט בלייבן צוויי-דריי שעה, און אפטר נאך מער. אבער קיין מאל האט אונדז נישט אויסגעוויזן אז די צייט איז לאנג, ווען ער איז מיט אונדז. ער דערציילט אויף שייף, אויף די המה און טאקט ליגן אין אלץ וואס ער זאגט... קיין מאל קומט ער נישט מיט קיין אייגענעם אינטערעס, קיין מאל נישט מיט די ילידיקע הענט; אט, אין האב געבראכט עפעס פאר די קינדער... „עפעס איז געווען א שאר-טל באמבאנעס, צו א פעקעלע טשאקאלאד, א פיל א קיין טראפל, וואס ער גופא האט עס געמאכט מיט זיינע אייגענע הענט. הייל לעבן-דיק איינזאם, האט ער אלץ געמאכט אליין. און ער איז זייער שטעלץ ווען מיר בעטן ביי אים די רעצעפט, אז ער זאל אונדז אויך אויס-לערנען...“

דער שטעלן מיר אפ דאסלאטיעווען פון דעם ברוי-פון דער פרוי שערבוי. הייל — איך חור איבער — אויף קיין אופן וויל איך נישט פארלעצען קיינעם געפילן. לאמיר גאר גוטגעבן, אז צום סוף שרייבט די פרוי שערבוי, אז פאר איר מוטערליכער נשמה איז דאס א מקור פון די און זיכערקייט, דער געדאנק אז בשכנות פון אירע קינדער געפינט זיך אן אויפריכטיקער גוטער און קלוגער פריינד.

גיין, מוטערליכע ליבשאפט און זארג קאן נישט א-בערגעבן ווערן און אויך נישט דער-זעט ווערן. קיינער און גארנישט קאן נישט דערנעבן א מוטער אבער טע דאכט זיך מיר, אז שווער וואלט מען זיך געקאנט פארשטעלן א בעסערן באווייזן פון מענטשלעכקייט, ווי אזוי מען דעוואנעט, פון א מוטער.

פארשטייט זיך, אז דאס לעבן פון א מענטש איז א לעבן פון א מענטש און קאן נישט צונויפגעפירט ווערן אין א ברייוו, אין אן אויטאקל צי אפליי אין א רע-א-פונקט אויף ווי מע קאן נישט פארלאנגען פון א מושל וואס איז ארויסגעווארפן געווארן אויפן ברעג, ווי אז זיך זאל דיר געבן פון דעם און-קיין פון זי, וואס איז תמיד זיך זעלבטיקער און דאך אנדערש אין יעדן מאמענט. גאר פונקט אויף ווי אין טראפן שפיגלח דאך אפ דעם עצם פונעם ים, אזוי קאן צו מאל א ווארט, אז שפעט, א ספאנטאנער פאקט, אויסדריקן דעם מענטש, דאס לעבן, פיל בעסער ווי הונדערטער זייטן פון א ראבין.

דאס האב איך געפילט זייענדיק דעם ברייוו, וואס איז אנגעקומען פון סערגיעוואק. ער האט מיר אויסגעוויזן איבערצייגנדיק נישט בלויז פאר איין איינציגן מענטש, און זיין נאמן — אז רירנדיקער און טאפלטרע מעסאזש פון מענטשלעכקייט.

פון רומעניש: חן. ט.

בשמים-שקעטעלע

לעאָן בערטיש; „מעסאזש“ לידער, 115 זײַ; רעלי בלייז, „אין משך, פון יארן“ לידער, 152 זײַ; מלכה פאראקא „קריסטריאן“, 1976.

יצירה איז קיין נס. ניסים זענען נישט יעדן טאג (אן אויסנאם יידן), שאפונג איז טאג-טעגלעך. עס איז דער, גאטור דער דינגע און דער זאמלען זאל זיך אויסלעבן אין פרוכט און די פרוכט אין זאמען. קומט א נייער זאמען, בלייבן מיר דאך געפלעפטע, באצוי-בערטע כוח געשעפענס.

דער פארלאג קריסטריאן האט אנגעהויבן אונטערטראגנדיק דער וועלט (ווי קליין סע זאל נישט זיין דא צאל ליינענער, איז עס דאך א וועלט) צוויי זיילעך-פרייגרייטע בשמים-שקעטעלעך. צוויי פוסקעלעך שפעקולירט און מען, צוויי טרויבן-קערנדלעך אויפן היינטשאק פון יידישער שירה. קומט אויס צו מאכן א ברכה. קומט אויס צו זאגן א יישריכה דעם פארלאג און זיך פארנייגן מיט יראת-הכבוד פאר די מחברים, וויל זיך זאגן: כן ירבו.

לעאָן בערטיש שפעקט די ליינענער זיין דריטן באנד לידער, אונטערן טיטל, „מעסאזש.“ פון ברייטע פאָדעלע-שע פעלדער, פון פערטער ערד שפראַכט דער ווילן צו, „פליען איבער וועלטן / א מעסאזש פארשפרייטן / ינע קלאג-געז, זיסע טרייסט / און א „שלום“ ברייטן“ (ז' 6).

זיין מעסאזש איז א טייל פון דער פאָלקס-עפאָפּע, וואס שטרעקט זיך פון זיידעס ביו אייניקלעך, און וויל די עפאָפּע איז נישט קיין רואיקע נאָר גאר א בריווידיקע, אָבן זיך אין דינעם ביכלע צוזאמענגעשטאַלצן גאנצע סעריע, כמעט נישט פון בראשית ביז אן-סוף. בערטיש דערציילט אונדז וועגן זיידעס יארעפאשיקעס, וועלכע האָבן געמויערט זייערע שטיבער ביי די „ברענגעס פון טייכן באווימסע מיט ווערבעס“, דערמאנט עס אין „על נהרות בבל“. אפטר דערפאר האָבן זיך איינגעקליקט אין זכרון פון איי-ניקל ווי א זומערדיקער חלום: „אין שטיבעלע און זומער-ווען האָט זיך אריינגעצילעט / דער אלטער ציטערט אין דער שטיל / אין שטראלן איינגעטוילעט“ (ז' 17). פליסט א צייט פון שלום און שוהן, ווען דער זיידע וזכט אין געפאנ-צערטן קאסטן טרויכליס און א טארבעלע ערד, און אייניקלעך טרוינקען, פון גרויסע אנטלישן, רויטן וויין אויף לאנג ביו ווילדע פוסטן הייבן אן קלאפן אין די טירן, ביז גרויל און שרעק פראלט אכורתידיק אין קינדישע נשמה'עך, ביז אויסגעניצעט אויבן באגלייטן מיט א בלינדן בילק פאנטאסטיאנען און טויטן-שיפן.

קוראר, וואו סע געפינען זיך די מאסן-קברים פון די טויטונטער קרבות פונעם פאָראַס, פון דאס זיך מאסליקעס די ליטונג ווען דער פער-דעראציע, בראש מיטן רב הראשי ד"ר דוד משה רוזן שליט"א; כמעט אלע מיטגלידער פון דער יאסער קהילה, ווי אויך די דעלעגאטן פון די מאַדעווישע יידישע קהילות. זשעאנז דירעקטאר אין רעליגיע-דעפארטאמענט, ווי אויך פארשטייער פון די קולטן.

די אַזכרה-תפלה האָט געמאכט דער אויבער-פון אייניקלעך זשעאנז, באגלייט. פונעם כאַר פון בוקארעסטער כאַר-טעמפל. דער רב הראשי שליט"א האָט געהאלטן אן איינדרוקס-וועלע דרשה.

דערנאָך זענען געשטעלט געוואָרן קלענע בלומען ביי דער מצבה און די מאסן-קברים פון די קדושים. אין אימפרעסיעוואָרטן שוויי-גן האָבן געלייגט צו א קראַנץ בלומען און גע-שטאנען עטלעכע מינוט אין שוויגן די דעלע-באטן פון די יידישע קהילות פון בוקארעסט, יאס, גאלאץ, פאָטשאַו, באַקוי, ראַמאַן, באַטאַ שאַן, דאַרהאַץ, סוטשאַווע, לאַדעאַוץ, בוצא די תלמוד-תורה קורסאנטן פון יאס און בוקא די רעשט, ווי אויך מצד דעם „דזשאַנט“, וועל-כער צוזאמען מיט דער פעדעראציע העלפט א-

דאכט זיך א גאנץ און די מרה-שחורה איז אן אייביקע, או ארויסקליגן זיך אין אומגע-דער, אז סע בייבט נישט מער זיך קוקן, ווי: „אין מיין צימער אין א ווינקל / זענעט די שפין-געוועב, פארוויגן / זיינע פעדעמלעך די פינע / אין דעם שאַטן, שטיל זיך וויגן“ (ז' 68).

דער „זיידע“, בערטיש, לאָט אָבער נישט די אייניקלעך זיך פאָלירן אין יאָש. ער וועקט מיין קראַפטיקן גלויבן אין גערעכטי-קייט, פרייטשאַפט און שלום, מיט ליבע צום היימלאַנד, טווינט לידער אין זאל דיר זיני-גען, איז קיין אַנהייב פון גענוג, / ביסט מיין נעסט פון קינדער-יאָרן, / פולסט מיין האַרץ מיט פרייד און גליק!“ (ז' 114).

אין ריטעס פון פאָלקס-ליד באַריט פערט'לעך רעלי בלייז די סטרוניסע פון אונדזער ווי-זעלע: „אין א דערפערלע באַהאַלטן / צווישן באַרג און וואַלד, איז געשטאַנען זיך א היילי-אייגענדיקער אלט“ (ז' 6).

אויף פאַרינאַט זי אונדז אין איר צויער-וועלט, אין איר אַלטער היים. שוועט פאַרינאַט איבער בוקאַווינע-בערג און טאָלן א געמורמל וועגן דעם וואָס געשען „אין משך פון יארן.“

„מיט באַרוועטע פיס איבער טוואַיקע גראָזן“ לויפט א מידעלע. שרעקט זיך סע זאָל עס היללה נישט אוועקרויבן דער גולן פון, דער באַבסע שפילער אונטער פאַלקס-שפילע. פאַסי-טעכער-פלייסן ציליווען א געזאנג, וואָס צייטיקט ליבע ער געבורט א ריוו, שמשון הגיבורדיק „שטייט ער דאַרט מיין שיינער בוים / מיט די ברייטע צווייגן, / שטייט ער און באוועגט זיך קוים / אין זיין שטאַלצן שוויגן“ (ז' 27).

מיט באַשיטענע צווייגן בלייבט ער ערגעץ ווייט, איינזאם אימבאַזאַלפן אין דער אַלטער היים, א סודותליכע געפליסטער פון דריבע-באליעס טראַגט דאָס שיפּל אין א וועלט פון טרויער, ווי אין חורבן. אין א וועלט פון מאַסגריבער איבער-וועלכער סע פלאַטערן נשמות, וואָס געפינען נישט קיין רב, ווייט דאַרט אין ינעם קברים, „ווי זיך נישט / עס שרייט, עס ברענט, עס קאַכט, עס יודט, / נקמה! שרייט דאָס בלוט“ (ז' 38). און כאַטש אויף פיס אין לייזן, קומערט אין שטאַקטיגער שפאַרט פון דאַרט א שיוו. קוקט ארויס א לעבן באַרוימט, אַנגעלאָדן מיט אַלע וואָס דאָס לעבן קאָן אַרומפּראַמטן אויף דעם שוואַכן מענטשן. וואונדערט דאָס לויטן פון מוויק, דער באַגער פון קינדער-שפיל. די קאסטישע פלייטן און בלוטע-דעריבלע-שיקשיק. וואָס שפאַלן לויטן און פערן. שטייט פאַר א סוד, פאַר א רע-טעניס.

דעם פּתרון וועט אונדז איינרוימען טאקע רעלי בלייז: „כ'האָב דעם גלויבן קיין מאל נישט פאָלירן / אין דעם מענטשן און אין שווער-טעטל נישט / ווען פאַרטונקלעס האָט די זון דער טור / אים אפּילן אויך נישט אַנגע-וואירן,“ (ז' 113).

לויפט און קופּט א ביכלעך — וועט אייך ליכטיק עווער...

חיים גאָלדשטיין

אזכרה נאָכן פאַגראָם פון יאס אין יוני 1941

רויס די אלמנות און זקנים. דער הויך-פונקט פון דער צערעמאָניע איז געווען דאָס שטעלן פון דער קראַנץ בלומען מצד דער לייטונג פון דער פעדעראציע, בראש מיטן רב הראשי ד"ר דוד משה רוזן שליט"א. דערנאָך האָט דער רב הראשי שליט"א געזאָגט א קדיש ביים קבר פון די קדושים און דער גאנצער עולם האָט נאַכגעזאָגט.

די אזכרה האָט זיך פאַרענדיקט אין טייל פונעם בית-עלמין, וואו סע געפינען זיך די קברים — זעלעכע הונדערט — פון די יידישע געפאַלן אויפן פראַנץ פון דער ערשטער וועלט-מלחמה. אויך דא האָט דער רב הראשי שליט"א מיטן גאנצן עולם געזאָגט א קדיש. נאָך מיטגאָס איז דער רב הראשי שליט"א און די איבעריקע מנהיגים פון דער פעדערא-ציע, די דעלעגאטן פון דער יאסער קהילה און פון די אנדערע שטעט פון דער מלדאווע גע-גאנען קיין פאָדול אילאנע, וואו סע געפינט זיך אויפן בית-עלמין א מאַסן-קבר מיט העכער 1200 קרבות פון „טויטן-באָן“. עס איז געמאכט צוואַר א „מלא“ ביי דער מצבה וואָס עס האָט אויסגעפּעלט די פעדעראציע פון די יידישע קהילות. די זעלביקע צערעמאָניע איז פאַרגע-קומען אויך אין סערגיעוואַק, וואו סע גע-פינט זיך א מאַסן-קבר פון 651 קרבות פון „טויטן-באָן“. ביי ביידע מצבות זענען גע-שטעלט געוואָרן בלומען.

